

МОНГОЛ УЛСЫН МЯНГАНЫ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛТОД СУУРИЛСАН ҮНДЭСНИЙ ХӨГЖЛИЙН ЦОГЦ БОДЛОГО

2009,10,30

Булган аймаг

Д/д	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хэрэгжилт	Бодлогын хэрэгжилтийн хувь		Хариуцаж ажиллах хэлтэс /агентлаг/
			Бодлогын хэрэгжилтийн Өссөн дүн	Тухайн жилд хийсэн ажлын дүн	
МОНГОЛ УЛСЫН ХҮНИЙ ХИЙГЭЭД НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ					
/4,1/ ЯДУУРАЛ АЖИЛГҮЙДЛИЙГ БУУРУУЛАХ БОДЛОГО /2007-2015/					
Стратегийн зорилт 1: Ядууст чиглэсэн харьцангуй чинээлэг дунд давхаргыг төлөвшүүлэх эдийн засгийн бодлого хэрэгжүүлж, орлогын өсөлтийг хангах замаар ядуурлыг хоёр дахин бууруулна.					
	Эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, ядуурлыг бууруулах, стратегийн баримт бичгийг Монгол улсын	2009 оны 1.2 дугаар сард аймгийн хэмжээнд "Оролцооны аргаар өрх, хүн амын амьжиргааны түвшин тогтоох үзлэг"-ийг зохион байгууллаа.			

1	Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан үндэсний хөгжлийн цогц бодлогын тэргүүлэх зорилтуудтай уялдуулан 2 жилд нэг удаа шниэчилэн сайжруулж, хэрэгжилтийг нь эрчимжүүлэх	2009 оны эхэнд аймгийн хэмжээнд "Оролцооны аргаар өрх, хүн амын амьжиргааны түвшин тогтоох үзлэг"-ийг зохион байгуулан, өрх хүн амын мэдээллийн санг байгуулж, "Өрхийн хөгжлийг дэмжих аймгийн хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-г боловсруулан ИТХ-ын хуралдаанаар батлуулан хэрэгжүүлж байна.	24	90	HXX XXYX
2	Эдийн засгийн өсөлт, хөрөнгө оруулалтын арга хэмжээтэй нягт уялдуулан ажлын байрыг нэмэгдүүлж, ажилгүйдлийн түвшинг 3 хувиас ихгүй байлгах	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажилгүйдлийг бууруулах, ажлын байр бий болгох зорилгоор ажилд зуучлах, мэргэжил олгох, давтан сургалтанд хамруулах, орон нутгийн чанартай нийтийг хамарсан ажил зохион байгуулах, жижиг зээл олгох, ажил олгогчийг дэмжих чиглэлээр хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх зорилтын хүрээнд 2009 онд байнгын байнгын 770, улирлын 328, нийт 1098 ажлын байр бий болголоо.	24	90	HXX XXYX
3	Өрх хүн ам амжиргааны түвшний талаарх үндэсний хэмжээний мэдээллийн сан байгуулна. Ажилгүй, ядуу, нэн ядуу иргэдэд мэргэжил ажлын дадлага туршилга эзэмшүүлэн, ажлын байртай болгох, хөгжлийн зээл, тусламжид хамруулах зэргээр амжиргааны эх үүсвэртэй болох, орлогоо нэмэгдүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх	2009 оны 1.2 дугаар сард аймгийн хэмжээнд "Оролцооны аргаар өрх, хүн амын амьжиргааны түвшин тогтоох үзлэг"-ийг зохион байгууллаа. 2009 оны эхэнд аймгийн хэмжээнд "Оролцооны аргаар өрх, хүн амын амьжиргааны түвшин тогтоох үзлэг"-ийг зохион байгуулан, өрх хүн амын мэдээллийн санг байгуулж, "Өрхийн хөгжлийг дэмжих аймгийн хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-г боловсруулан ИТХ-ын хуралдаанаар батлуулан хэрэгжүүлж байна. дэмжих аймгийн хөтөлбөр", төлөвлөгөө, шалгуур үзүүлэлтийг эмхтгэл хэвлүүлж албан ажлын хэрэгцээнд аймаг, сумдын удирдлагад өглөө.	25	100	HXX XXYX
4	Ажлын байр шинээр бий болгосон аж ахуйн нэгж, байгууллагад эдийн засгийн урамшуулал олгох	ажил олгогчтой гэрээ байгуулан ажил олгогч эздийг дэмжих ажлыг орон нутагт сурталчилан зохион байгуулж, 13 хүнийг ажлын байраар хангасан 7 ажил олгогчид 9.4 сая төгрөгний нөхөн олговор олгож урамшууллаа.	25	100	HXX XXYX
	ДҮН		24.5	95	
/4,2/ Жендэрийн тэгш байдлыг хангах бодлого /2007-2021/					
хослуулан төлөвшүүлнэ					
2	агууллагыг жендэрийн мэдрэмжтэй	зорилт тавин хэрэгжилтэнд хяналт тавин ажиллаж байна.	25	100	HXX
3	харилцаанд эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийг адил тэгш оруулах соёлыг хэвшүүлэх	оруулах соёлыг хэвшүүлэх талаар төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжилтыг зохион байгуулж ажиллаж байна.	25	100	HXX

4	Удирдах шийдвэр гаргах түвшинд жендерийн тэгш байдлыг хангах нөхцлийг бүрдүүлэх	Шийдвэр гаргах түвшинд жендерийн тэгш байдлыг авч үзвэл аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдийн 28.5 хувь, аймгийн ИТХ-ын төлөөлөгчдийн 20.0 хувь, сумын ИТХ-ын дарга нарын 6.2 хувь, сумын ИТХ-ын тэргүүлэгчдийн 37.5 хувь, сумын ИТХ-ын төлөөлөгчдийн 40.3 хувь, аймгийн Засаг даргын тамгын газрын хэлтсийн даргын 25.0 хувь, агентлагийн дарга нарын 25.0 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Энэ байдалд дүгнэлт хийж Жендерийн тэгш байдлыг хангах аймгийн хөтөлбөрийг шинэчлэн төслийг боловсруулж байна.	25	100	НХХ
ДҮН			25	100	

/4,3/ Гэр бүлийн хөгжил, хүн ам зүйн бодлого /2007-2021/

Стратегийн зорилт 1: Гэр бүлийг хүний аж төрөх таатай орчин болгоход чиглэсэн цогц бодлого хэрэгжүүлнэ.

1	Гэр бүлийг уламжлалт соёл, ёс заншлын өвийг хадгалан хөгжүүлэх орчин болгох	Гэр бүлийг уламжлалт соёл, ёс заншлын өвийг хадгалан хөгжүүлэх орчин болгох талаар аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусган хэрэгжүүлж байна.	25	70	НХХ БСГ
2	Ядууралд орсон болон эмзэг бүлэгт хамрагдаж буй гэр бүлийн онцлог тохирсон "Өрхийн хөгжлийн төлөвлөгөө"-г тэдний өөрсдийн оролцоотойгоор боловсруулж, түүнд үндэслэн амжиргааг дээшлүүлэх ажлыг тасралтгүй хэрэгжүүлэх	хэмжээнд нийт 400 өрхийг сонгон өрх бүр дээр "Өрхийн хөгжлийн төлөвлөгөө" г боловсруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлэх арга хэмжээг авч ажилласнаар сонгон авсан өрхийн 76.0 хувь нь буюу 303 өрхийн амьжиргаа дээшиллээ. Сонгож авсан 400 өрхөөс 8 нь малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт, 121 нь нийтийг хамарсан ажилд, 70 нь төрийн бус байгууллагын төсөл хөтөлбөрт, 38 нь сургалтанд хамрагдсан, 23 нь хоол хүнс тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрт, 47 нь байнгын ажлын байраар хангагдаж амьжиргаа нь дээшилж байна.	25	100	НХХ БСГ

	Бүтэн өнчин, хаягдмал, гэр бүлээсээ дайжсан, хараа хяналтгүй хүүхдийг гэр бүлд, эсхүл гэр бүлтэй нь дүйцэхүйц халамжийн таатай орчинд өсгөж хүмүүжүүлэх нөхцлийг бүрдүүлэх	“Хүнд нөхцөлд дэх хүүхдийн судлагаа”-г 5 төрлөөр /хөгжлийн бэрхшээлтэй, хагас, бүтэн өнчин, хүчирхийлэл дарамтанд байгаа, тэвчишгүй хөдөлмөр эрхэлж байгаа/ төрөлжүүлэн гаргахад аймгийн хэмжээнд бүтэн өнчин хүүхэд 58 байна. “ Хүүхдийн хөгжил хамгааллыг 2009-2012 онд сайжруулах үндсэн чиглэлд хүнд нөхцөлд байгаа хүүхдүүдийн дотроос бүтэн өнчин хүүхдийн асуудлыг тусгайлан тусгаж оруулан хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж байна..	25	100	
4	"Гэр бүл хүүхдийн цогц хөгжил" хөтөлбөрийг болосвруулж хэрэгжүүлэх	"Гэр бүл хүүхдийн цогц хөгжил" хөтөлбөрийг болосвруулан ажиллаж байна.	10	30	НХХ ХТТ
5	удамшлын доголдол, оюун ухааны	хамгаалах бодлого хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж байна.	23	80	ХХҮХ
	ДҮН		21.6	76	
<p>Стратегийн зорилт 2: Хүн амын эмзэг бүлгийн хөгжлийг дэмжих хүний эрхэд суурилсан гэр бүл төвтэй төрийн цогц бодлого хэрэгжүүлнэ.</p>					

1	Хүн амын тодорхой бүлгийн онцлог хэрэгцээнд тохирсон урьдчилан сэргийлэх, хөгжүүлэх, хамгаалах, зуучлах нийгмийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлэх	Ахмадын зуны амралтыг 6- 8-р сард 8 ээлжинд 160 ахмадуудыг амрааж, одоо өвлийн амралтанд 6 дахь ээлжээ авч байна. Хялганат тосгоны “Ахмадын сувилал”-ын шинэ барилгын дутууг гүйцээх, цахилгаанд холбох хөрөнгийн эх үүсвэргүй, урсгал зардлыг санхүүжүүлэх боломжгүй зэрэг хүндрэлтэй асуудлыг шийдвэрлэх саналыг боловсруулж байна.	25	100	НХХ
2	Өсвөр үе залуучуудад ардчилсан, эх оронч үзэл, үндэсний уламжлал, хэл соёл, зан заншлыг төлөвшүүлэх	“Хүн байхын учир” аяны хүрээнд Хүүхдийн төлөө хэлтэсийн “Нүүдэлчин клуб” Хүүхдийн парламентын хүүхдүүдээс “Монгол хүү- Малчны хотонд” 4 сарын аяныг зохион байгуулав. Хүүхэд хөгжүүлэх арга хэмжээний нэгдсэн төлөвлөгөө гарган мөрдөж ажиллаж байна. Оны эхний хагас жилд “Цодгор хүү -2009” “Уран жиргээ -2009” “Өсвөрийн шилдэг дуучин бүжигчин -2009” “Анли хэл бидний хэл “ “Замын хөдөлгөөний цагаан толгой” Хүүхдийн төлөө хэлтсийн нэрэмжит шилжин явах цомын төлөө гар бөмбөгийн “Чансаа-2009” Хүүхдийн ертөнц зэрэг 10 гаруй төрлийн урлаг спортын тэмцээнүүдийг зохион байгуулж 17 сумын 600 гаруй хүүхдүүд хамрагдсан байна. Баг хамт олноор ажиллах чадварыг дээшлүүлэх, амьдрах ухаанд сургах зорилгоор «Майхант зуслан-хүүхдийн солонго урлагийн наадам » арга хэмжээг 2009 оны 6 сарын 20-25-ны өдрүүдэд Булган аймгийн Хангал сумын	25	100	НХХ
4	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хамгаалах, нийгмийн амьдралд идэвхитэй оролцох таатай орчныг бүрдүүлэх	Аж ахуйн нэгж байгууллагаас Хөгжлийн бэрхшээлтэй буюу одой хүнийг ажиллуулаагүй орон тоо тутамд сар бүр төлөх төлбөрийн хэмжээг ХХҮХэлтсийн тусгай дансанд тушаалгаж байна. Манай аймагт 25 болон түүнээс дээш ажилтан албан хаагчтай аж ахуйн нэгж, байгууллага 75 байдгаас одоогийн байдлаар бүх сумдын Хүн эмнэлэг, Сургууль, Цэцэрлэг, Цэргийн анги, Засаг даргын Тамгын газруудаас хөгжлийн брхшээлтэй ажиллагсдын судалгааг авч дүгнэлт хийж байна. . Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөдөлмөр эрхлэх боломжоор хангаж ажлын байртай болгох хөтөлбөрт хамруулах, тэдэнд дэмжлэг тусалцаа үзүүлэх ажлыг зохион байгуулж байна.	25	100	НХХ
	ДҮН		25	100	
/4,4/ Болосвролын хөгжлийн бодлого /2007-2015/					
Стратегийн зорилт 1: Суралцагчидад хүртээмжтэй, чанартай, хэрэгцээнд нь нийцсэн боловсрол эзэмших тэгш боломж бүрдүүлнэ.					

1	Бага насны хүүхдийн сургуулийн өмнөх боловсролд бүрэн хамрагдах боломж нөхцөлийг бүрдүүлэх	Бүх суманд зуны нүүдлийн гэр цэцэрлэг ажиллуулж малчдын 93 хүүхдийг сургалтанд хамруулж "Чех Каритас" төслийн хүрээнд хөдөөгийн багт ажиллах явуулын СӨБ-ын багшийн сургалтыг Сайхан, Орхон, Хутаг-Өндөр, Тэшиг, Могод	25	100	НХХ БСГ
2	Бүх шатны боловсролын байгууллагын суралцагчид болон багшийн хүйсийн харьцааг тэнцвэртэй болгох	Аймгийн ЕБС-иудын суралцагчдын хүйсний харьцааг жил бүр тооцон ажиллаж байна. Одоогийн байдлаар бага, суурь боловсролд хүйсийн харьцаа тэнцвэртэй байгаа бол ахлах ангийн хувьд охидын эзлэх хувь 13 хувиар илүү байна. Үүнээс үзэхэд суралцагчдын хүйсийн харьцаа тэнцвэртэй байгаа юм. Нийт багш нарын 81 хувь нь эмэгтэй багш нар байна.	25	100	НХХ БСГ
3	Боловсрол нөхөн олгоход дэмжлэг үзүүлэх	Бага, суурь, бүрэн дунд боловсрол олгох дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад 217 иргэн хамрагдан суралцсанаас 37 хүн бага боловсролтой болж, 63 иргэн суурь боловсролын гэрчилгээ, 66 иргэн бүрэн дунд боловсролын үнэмлэх тус тус авлаа.	25	100	НХХ БСГ
4	Хөдөөгийн малчин өрхийн 0-6 насны хүүхдэд сургуулийн өмнөх боловсрол олгох үйл ажиллагааг нүүдлийн аж байдалд нь тохируулан зохион байгуулах	Бүх суманд зуны нүүдлийн гэр цэцэрлэг ажиллуулж малчдын 895 хүүхдийг сургалтанд хамруулаа "Чех Каритас" төслийн хүрээнд хөдөөгийн 13 багт ажиллах явуулын СӨБ-ын багшийн сургалтыг Сайхан, Орхон, Хутаг-Өндөр, Тэшиг, Могод суманд явуулж 18 багш бэлтгэснээр багш нар 189 хүүхдийг СӨБ-д хамруулсан. Баян-Агт, Дашинчилэн, Рашаант сумдыг хамруулахаар төлөвлөж багш нарын сонгон	25	100	НХХ БСГ
5	6 настай хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулах	2009-2010 оны хичээлийн жилд 983 хүүхэд 1-р ангид орох судалгаа гарснаас одоогийн байдлаар аймгийн ЕБС-иуд 904 хүүхэд 1-р ангид элссэн. байна	23	91	НХХ БСГ
6	Хөвгүүдийн боловсролын түвшинг дээшлүүлэхэд чиглэсэн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;	хугацаа болоогүй			НХХ БСГ
7	Ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байрны тохилог орчинг бүрдүүлж, дотуур байранд суух хүүхдийн тоог 2.1 дахин нэмэгдүүлэх;	Бугат сумын сургуулийн гал тогоонд 5.9, хялганат тосгоны сургуулийн гал тогоонд 4.0 сая төгрөгөөр, Хангалын дотуур байранд 1.8 сая төгрөгөөр зөөлөн эдлэл, гал тогооны техник хэрэгсэл олгож Бүрэгхангай сумын сургуулийн дотуур байрны зөөлөн эдлэл, Бугат сумын сургуулийн дотуур байрны сурагчдын орыг 100.0 хувь шинэчиллээ. Баяннуур, Баян-Агт, Бүрэгхангай, Сайхан сумын сургуулийн дотуур байранд засвар хийж Хангал сумын дотуур байрыг номын сантай болгосон.	25	100	НХХ БСГ
8	Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчдын "Үдийн цай" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэх;	2009 онд "Үдийн цай" хөтөлбөрийн санхүүжилтэнд 296647300 төгрөг зарцуулсан бол 2010 онд 318960000 төгрөг зарцуулахаар төлөвлөөд байна.	25	100	НХХ БСГ
9	2010 он гэхэд хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшинг 99.0 хувьд хүргэх.	хугацаа болоогүй			НХХ БСГ
	ДҮН		24.7	98.7	

Стратегийн зорилт 2. Боловсролын бүх түвшний стандарт, сургалтын хөтөлбөрийг тухайн үеийн суралцагчийн хэрэгцээ, нийгмийн шаардлагад					
5	бүх нийтийн монгол хэл, бичгийн боловсролыг тасралтгүй дээшлүүлж, бүх шатны сургуульд эх хэлээ төгс эзэмшиж ашиглах, бичих, илтгэх ур чадварыг хөгжүүлэх нөхцөл боломжийг нэмэгдүүлэх;	“Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх аймгийн дэд хөтөлбөр”-ийг аймгийн Засаг даргын 2009 оны 384 тоот захирамжаар батлуулан хэрэгжүүлж байна. Аймгийн МХУЗ-ын багш нарт МУБИС-ийн А.Цог-Очир багшаар таталган бичиг хэрхэн бичих талаар хичээл заалгалаа Гурванбулаг, Хутаг-Өндөр, Сэлэнгэ, Сайхан сумын сургуулиуд дээр Монгол бичгийн кабинетийг тусад нь шинээр байгуулж бусад сургуулиуд сургалтын орчин бүрдүүлэн санаачлагатай ажилласнаар нийт ЕБС-иудын 60 хувь нь монгол бичгийн фондтой боллоо. Хишиг-Өндөр сумын сургууль жил бүр эрдэмтэн зохиолч Ш.Гаадамбын нэрэмжит “Монгол хэл бичиг”-ийн олимпиадыг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулж хэвшээд байна	25	100	НХХ
7	2015 он хүртэлх хугацаанд бүх нийтийн англи хэлний сургалтын чанарыг дээшлүүлж, дээд боловсрол эзэмшигчид ажил, мэргэжлээрээ шаардлагатай мэдээллийг англи хэлээр ашиглах чадвартай болгох. 2021 он гэхэд төрийн захиргааны төв байгууллагын ажилтнууд албан ажлаа англи хэлээр явуулах чадамжтай болох	Бү нийтийг англи хэлний мэдлэгтэй болгох чиглэлээр сургалт явуулж байгаа бөгөөд сургуулийн хүүхдүүдэд тодорхой программтайгаар орж байгаа бөгөөд бага насны хүүхдүүдэд буюу бага ангийн хүүхдүүдэд төлбөрт сургалт хийгдэж байгаа бөгөөд Олон улсын байгууллага дахь гадаадын иргэдийг урьж аймгийн ЗДТГ, Булган сумын ЗДТГ, Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар зэрэг байгууллагууд англи хэлний хичээл заалгаж байна. Мөн төрийн албан хаагч нартай үр дүнгийн гэрээ байгуулахдаа мэдлэг чадвараа дээшлүүлэхдээ заавал гадаад хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх чиглэл барьж гэрээ байгуулахыг ерөнхий менежерүүдэд чиглэл болгож өгсөн	10	70	НХХ
ДҮН			17.5	85	
4.5. Эрүүл мэндийн хөгжлийн бодлого /2007-2015/					
Стратегийн зорилт 1. Сум, өрхийн эмнэлгийн анхан шатны тусламж хүргэх, шинжилгээ, оношилгоо, эмчилгээ, дархлаажуулалт хийх, шүдний өвчин эмчлэх, бэлгийн замаар дамжих халдвар, хүний дархлал хомсдолын вирус, дархлалын олдмол хомсдол, сүрьеэгээс сэргийлэх, эх, нялхсын эрүүл мэндийг хамгаалах					
1	эх, нялхсыг хамгаалах тогтолцоог боловсронгуй болгох;	Эхийн эндэгдлийг бууруулах аймгийн бодлого шалгуур үзүүлэлт, түүнийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулж, аймгийн ЗД-ын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн захирамжаар батлуулан хэрэгжүүлж байна.	25	100	ЭМГ
2	шүд эмчлэх, эрхтэн тогтолцооны өвчнийг оношилгоо эмчилгээний арга технологийг сумын түвшинд нэвтрүүлэх;	Сум дундын эмнэлэгт хүүхдийн шүдний кабинет байгуулах санлыг боловсруулан ЭМЯ, ДЗОУБ -д хүргүүлсэн. Хишиг-өндөр сум дундын эмнэлгийн шүдний эмчийг нарийн мэргэжлийн эмчийн давтан сургалтанд хамруулац “ Шүдний кабинет”-ын үйл ажиллагааг сумын түвшинд нэвтрүүлэх үзлэгийг зохион байгуулан	25	100	ЭМГ
3	бэлгийн замаар дамжих халдвар хүний дархлал хомсдолын вирус, дархлалын олдмол хомсдол, сүрьеэтэй тэмцэх чадвартай болгох;	явуулж, хүнийг нарийн мэргэжлийн эмчийн урьдчилэн сэргийлэх үзлэгт хамруулснаар сүрьеэ өвчний 28 тохиолдлыг шинээр илрүүлж эдгэрэлт 87 % - тай байна. ХДХВ/ДОХ/БЗДХӨ-ийг илрүүлэх үзлэгт 1971 хүнийг хамруулан 256 өвчлөл илрүүлж, эмчлэн эрүүлэх ажлыг зохион байгууллаа	25	100	ЭМГ

	малчдад нүүдлийн өрхийн эмнэлгээр үйлчлэх тогтолцоог бүрдүүлэх;	дашинчилэн, Гурваноулаг, Саихан сумдад нарийн мэргэжлийн эмч нарын үзлэгийг зохион байгуулан, 200 гаруй хүнийг хамрууллаа. Явууллын амбулаторийн зориулалтай пурган машиныг иж бүрэн тоноглох багаж хэрэгслээр хангах төслийг ЭМЯ болон төсөл хөтөлбөрийн газарт хүргүүлсэн.	25	100	ЭМГ
	ДҮН		25	100	
Стратегийн зорилт 2. Аймаг, дүүргийн болон улсын клиникийн нэгдсэн эмнэлэг, мэргэжлийн төвүүдийн үйл ажиллагааны чадамжийг хөгжүүлнэ:					
1	хорт хавдарыг эрт оноилох эмчлэх боломжоор аймаг, дүүргийн эмнэлгийг хангах	Хорт хавдар өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг 2 суманд зохион байгуулан 200 хүнийг, Булган сумын төвд үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн болон төрийн бус байгууллагын 300 хүнийг эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамруулсан	10	70	ЭМГ
5	өвчний түүхийг цахим картын тогтолцоонд оруулах	“Булган Энэбиш сан”-гийн хөрөнгөөр аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийг “Цахим” хөтөлбөрт хамрууллаа “Цахим” хөтөлбөрийн хүрээнд бүх тасаг нэгжүүдийг 40 компьютерээр хангаж дотоодын сүлжээнд холболоо	25	100	ЭМГ
	ДҮН		17.5	85	
Стратегийн зорилт 3. Эрүүл мэндийн байгууллагыг мэргэжлийн өндөр мэдлэг, ур чадвартай боловсон хүчнээр хангана:					
1	эрүүл мэндийн байгууллагыг үйлчлүүлэгчээ дээдэлсэн үйл ажиллагааны зарчимтай болгох;	Эмнэлгийн байгууллагаар үйлчлүүлэгч иргэдээс сэтгэл ханамжийн судалгаа авч, үйлчилгээний догодлыг арилгах талаар тусгай төлөвлөгөө гарган ажиллалаа. Эрүүл мэндийн системийн байгууллагууд “Бид танд үйлчилж байна” самбарыг байгууллага дээрээ ажиллуулан үйл ажиллагаа ард иргэдэд ил тод сурталчлах ажлыг хийж байна	25	100	ЭМГ
2	сургалтыг олон улсын жишигт хүргэх;	хэрэгжүүлж эрүүл мэндийн байгууллагын ажилтны нийгмийн хамгаалал хүний	10	90	ЭМГ
	ДҮН		17.5	95	
Стратегийн зорилт 4. Хүн амын өвчлөл, цаг бусын нас баралтыг бууруулж, дундаж наслалтыг ахиулна. Эрүүл аж төрөх хэв маяг, эрүүл мэндээ хамгаалах зөв зан үйлийг төлөвшүүлнэ:					

1	хүн амд амьдралын зөв зохистой хэвшил, бие бялдраа чийрэгжүүлэх орчин бүрдүүлэх;	Аймгийн хэмжээнд 3 дугаар сарыг “ Эрүүл мэнд-Хөдөлгөөн”-нийг дэмжих сар болгон ажиллаж, “ Биеэ тэтгэн чийрэгжүүлэх хийн дасгал”, “ Ажлын байранд хийх 10 дасгал”-ыг зааж сурган, бүх нийтийн гүйлт, алхалтын тэмцээнийг зохион байгуулж, 3320 хүнийг хамрууллаа хангаж одоогоор 8 байгууллага “ Ажлын байрны 10 дасгал”-ыг тогтмол хийж	25	100	ЭМГ
2	хүн амд дунд эрүүл аж төрөж, уур амьсгалын дарамт, удамшлын аливаа доголдлоос эрүүл мэндээ хамгаалахад	Аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн 4 дэвж Эдрийн Гарийн сургалтын өдөр болгон, хөдөлгөөнт болон явуулын захиалгат сургалтыг 7 байгууллага Сайхан, Хишиг-өндөр сумдад зохион байгуулан 380 хүнийг хамруулаж 8 төрлийн эрүүл мэндийн сурталчилгааны	25	100	ЭМГ
3	нөхөн сэргээх, асаргаа сувилгааны төрлүүдийг хөгжүүлэх;	Аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн дэргэд уламжлалт эмчилгээний төв байгуулах бэлтгэл шатны ажил хийгдэж байна. Аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн Уламжлалт эмчилгээний тасаг Булган сумын малчны хорооны цэцэрлэгийн байранд засвар үйлчилгээ хийж, улирлын чанартай гүүний саамны сувилал ажиллуулан 40 хүнийг эмчлэн эрүүлжүүлээ.	10	70	ЭМГ
4	уламжлалт анагаах ухааны шилдэг аргыг эрүүл мэндийн үйлчилгээнд нэвтрүүлэх;	"Уламжлалт анагаах ухааныг дэлгэрүүлэх нь Вансэмбэрүү" төслийг 6 суманд хэрэгжүүлж, 500 гаруй өрхийн эмийн санг тараасан.	10	70	ЭМГ

	Булган суманд үйл ажиллагаа явуулж байгаа хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагуудын дунд тендер зарлан сонгон шалгаруулалт хийж, мэдрэл, дотор, эмэгтэйчүүд, хүүхэд, уламжлалт эмчилгээний чиглэлээр 5 эмнэлэг 43 ортойгоор үйл ажиллагаа явуулж байна. Сарангарьд гүүний саамын сувилал, Мөнх-Ундрага эмийн сан, Нарантуулэмийн санг шинээр тусгай зөвшөөрлөө авсан үйл ажиллагаагаа				
6	эрүүл мэндийн салбарт хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэх;		10	70	ЭМГ
7	байгалийн гамшиг, нийтийг хамарсан өвчлөл, гэнэтийн аюул ослын асуудлыг шийдвэрлэх эрсдэлийн менежментийн чадавхийг бэхжүүлэх;	Шинээр болон дахин сэргэж буй халдварт өвчинтэй тэмцэх сэргийлэх ажлын аймгийн нэгдсэн төлөвлөгөөг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран гаргалаа ЭМГ-т халдвар судлалын алба байгуулан, халдвар судлалын мэргэжилтэнгүүдийг урт богион хэмжээний сургалт, сум өрхийн эмч нарыг шинэ томуу, шинэ болон дахин сэргэж байгаа халдварт өвчинтэй тэмцэх сэргийлэх чадавхийг сайжруулах үзүүлэх сургууль зохион байгуулсан байна.	10	70	ЭМГ
8	хамтын ажиллагааг сайжруулах замаар	ажиллагаа явуулж байгаа "Гамхи, архины шалтгаант эмгэг судлалын төв"-ийн байгууллага " шалгаруулах аймгийн болзлыг шинэчлэн гаргаж	10	70	ЭМГ
9	сум, дүүрэг, хот суурин газар болон гэр бүл, ажлын байранд эрүүл мэндийг дэмжих орчныг бүрдүүлэх;	удирдамжийг бүх сумдад хүргүүлэн ажиллаж байна. Төрийн болон төрийн бус байгууллага аж ахуйн нэгж, иргэдэд " Эрүүл мэндийг дэмжигч орчин" бүрдүүлэх чиглэлээр эрүүл мэндийн сургалтуудыг явуулж хэвшүүлж байна	10	70	ЭМГ
10	хүн амыг баталгаат ундны усаар хангах эрүүл ахуйг сайжруулах, химийн болон бусад үйлдвэр, ахуйн хог хаягдлын менежментийг багтаасан амьдралын эрүүл орчин бий болгох замаар эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэх.	Дэлхийн усны өдрөөр Булган Мээж ХХК - ийн ажилчдад сургалт хийж гарын авлага тараасан Аймгийн хэмжээнд нийт 15 булаг шандэы эх үүсвэрийг хамгаалах бүс тогтоож, ойр орчмын цэвэрлэсэн	10	70	ЭМГ
	ДҮН		13.3	76.6	
4.6. Соёл, урлагийн хөгжлийн бодлого /2007-2021 он/					

Стратегийн зорилт 1. Үндэсний соёлыг эрчимтэй хөгжүүлэх эдийн засаг, зохион байгуулалтын тааламжтай орчинг бүрдүүлнэ:

1	соёлын удирдлага, зохион байгуулалт, санхүүжилт зах зээлийн эдийн засгийн горимд шилжих үйл явцыг түргэтгэж, салбарын бүх шатанд мэргэжлийн ба удирдлагын ур чадварыг дээшлүүлэх;	хэрэгжиж эхлээгүй байна. Гэхдээ төвийн мэрэгжлийн урлагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд маркетинг стратегийн төлөвлөгөөг боловсруулан ажиллаж эхлээд байна. Соёл урлагийн байгууллагын бүх шатны эрхлэгч, менежерүүдийг ур чадварыг нь нэмэгдүүлэх, чадваржуулах зорилгоор төрөл бүрийн сургалтанд хамруулах ажлыг зохион байгуулж байна. Мөн мэргэжлийн багш,	25	100	НХХ БСГ
2	үндэсний болон олон улсын хэмжээнд томоохон ач холбогдолтой бүтээл, туурвил, арга хэмжээг хөгжлийн сангуудаас тодорхой хувиар санхүүжүүлэх эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож хэрэгжүүлэх.	хөгжлийн сангуудаас санхүүжүүлэх эрх зүйн зохицуулалт одоогоор БСШУЯ-аас батлагдаагүй байна	25	100	НХХ БСГ
ДҮН			25	100	
Стратегийн зорилт 2. Хүн амд соёл, урлагийн үйлчилгээг хүртээмжтэй, чанартай хүргэж, иргэдийн оюуны хэрэгцээг хангах талаар дорвитой ахиц гаргана:					
1	Монгол Улсын үндэстэн, ястан, үндэсний цөөнхийн болон хүн ам зүйн янз бүрийн давхрагуудын оюуны хэрэгцээг үе шаттай судлан тодорхойлж тэдгээрт тохирсон соёл, урлагийн үйлчилгээний төрөл үр ашигтай арга хэлбэрийг сонгож хэрэглэх;	Хэрэглэгчдийн хүсэл сонирхлыг тодорхойлох зорилгоор судалгаа хийгдэж бүх насны хэрэглэгчидэд тохирсон бүтээгдэхүүн үйлчилгээг шат дараатай явуулж байна.	25	100	НХХ БСГ
2	Үндэсний монгол бичгээ өвлүүлэн хөгжүүлэх орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх;	Булган аймгийн Гурванбулаг, Хутаг-Өндөр, Сэлэнгэ, Сайхан сумын сургуулиуд монгол бичгийн кабинетийг тусад нь шинээр байгуулж эхэлсэн. Бусад сургуулиуд сургалтын орчин бүрдүүлэн санаачлагатай ажиллаж байна. Аймгийн ЕБС-иудын 60 хувь нь	20	80	НХХ БСГ

--	--

Аймгийн хэмжээнд улс, аймаг, орон нутгийн хамгаалалтад байдаг түүх, соёлын үйл хөдлөх дурсгалт зүйл 71 байгааг тухайн орон нутгийн Засаг даргын захирамжаар ойролцоо нутагладаг иргэдэд хариуцуулан өглөө.

Бугат сумын нутаг Овоотын өврийн буган чулуун хөшөө Түүх соёлын үл хөдлөх дурсгалт зүйлийг хамгаалах ажлын хүрээнд Соёлын өвийн төвөөс аялал жуулчлалын үйлчилгээнд зориулж мөдхөн гаргах түүхийн дурсгалт газруудын танилцуулгын эмхтгэл катлогийг үндэслэн орон нутгийн танилцуулгыг бэлтгэж байна. Энэ аймгийн музейн сан хөмрөгч холобгдох материал бүрдүүлж байна. Улс, аймаг, орон нутгийн тусгай хамгаалалттай түүхийн дурсгалт газруудыг хамгаалах сэргээн засварлах талаар шинээр томилогдсон сумдын ИТХ-ын дарга, Засаг дарга нар, соёлын төвийн эрхлэгч, багийн Засаг дарга нарт чиглэл өгсний дээр, тусгай хамгаалалтад шинээр авах, шинээр олдсон олдворуудыг бүртгэж, улсын бүртгэлд оруулах заавар зөвлөмжийг хүргүүлээ

--	--	--

3	монголчуудын уламжлалт соёлын биет болон биет бус өвийг хадгалах хамгаалах сэргээх, үндэсний хийгээд дэлхий дахины танин мэдэхүй, боловсролын нийтлэг хүртээл болгон дэлгэрүүлэн хөгжүүлэх үйл ажиллагааг төрийн бодлогоор дэмжих;	Биет бус соёлын өвийг хамгаалах ажлын хүрээнд "Уртын дуу морин хуур" аймгийн дэд хөтөлбөр хөтөлбөрийг боловсруулан Хишиг-Өндөр сумын 11 жилийн сургуулийн "Молор-Эрдэнэ" морин хуурийн чуулгыг байгуулж үйл ажиллагаа нь хэвийн явагдаж байна. Мөн сумдын соёлын төвүүдэд жилд уртын дуу, морин хуураар жилд тус бүр 2 хүнийг шинээр дугуйланд хамруулах үйл ажиллагааг явуулж байна.	20	80	НХХ БСГ
4	үндэсний уламжлалт болон сонгодог урлаг, хүүхдэд зориулсан урлагийн төрлийг төрөөс дэмжих үндэсний хөтөлбөр, төсөл боловсруулж хэрэгжүүлэх;	БСШУЯ-аас төсөл хөтөлбөр батлагдан гараагүй байна. Аймгийн хэмжээнд ХЖТ бүх насны хэрэглэгчидэд зориулан дэлхийн болон Монголын сонгодог урлагийн сор болсон бүтээлүүд, хүүхэлдэйн жүжиг, хошин шоу тоглолтыг тавьж байна	25	100	НХХ БСГ
5	соёл, урлагийн байгууллагуудын материаллаг бааз, барилга байгууламжийн зориулалт, эрүүл ахуй, гоо зүй, техникийн болон үйлчилгээний чанарт тавигдах орчин үеийн хэрэгцээ шаардлагыг тусгасан стандартыг боловсруулж мөрдөх.	. Аймгийн ХЖТ-ын шинэ барилга, аймгийн музейн өргөтгөлийн барилгын зураг төсвийг хийлгэн БСШУЯ-д санал тавиад байна. Мөн сумдын соёлын төвүүдийн материалаг баазыг сайжруулах тал дээр төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэн компьютержүүлэх, Соёлын төвүүдийн сандлыг шинчлэх ажлыг эхлүүлэн ажиллаж байна.	25	100	НХХ БСГ
ДҮН			23	92	
4.8. Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн бодлого /2007-2021 он/					
Стратегийн зорилт 1.Гэр бүл, нийгэм, хамт олонд тулгуурласан халамжийн тогтолцоог төлөвшүүлж, халамжийн үйлчилгээг олон улсын жишигт хүргэж					

1	нийгмийн халамжийн дэмжлэг тусалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрх, иргэдийн хэрэгцээ, сонголтод түшиглэсэн халамжийн олон талт үйлчилгээг бий болгож үйлчилгээг хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоотойгоор хүргэх тогтолцоог бүрдүүлэх;	2009 онд аймгийн хэмжээнд "Оролцоо нь аргаар өрх, хүн амын амьжиргааны түвшин тогтоох үзлэг"-ийг зохион байгуулж үзлэгийн дүнд үндэслэн өрх хүн амын мэдээллийн сантай болсноос гадна "Өрхийн хөгжлийг дэмжих аймгийн хөтөлбөр", Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоосон үзлэгийн дүнг үндэслэн аймгийн хэмжээнд ядуу, нэн ядуу нийт 400 өрхийг сонгон 8 өрхийг малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт, 121 өрхийг нийтийг хамарсан ажилд, 70 өрхийг төрийн бус байгууллагын төсөл хөтөлбөрт, 38 өрхийг сургалтанд, 23 өрхийг хоол хүнс тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрт хамруулан 47 өрхийг байнгын ажлын байраар хангаж 303 өрхийн амьжиргааны төвшинг нь дээшлүүллээ. Эдгээр ажил үйлчилгээг хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна.	25	100	НХХ
2	хөдөөгийн хүн амд зориулсан нийгмийн явуулын үйлчилгээг хөгжүүлэх.	Хөдөөгийн хүн амд зориулсан нийгмийн явуулын үйлчилгээг хөгжүүлэх талаар сум бүр төлөвлөгөө гарган хэрэгжүүлж байна. Явуулын үйлчилгээг зохион байгуулах чиглэлээр сургалт зохион байгуулан үйлчилгээ хүргэх маршрут гаргах, бусад ажилтай уялдуулан зохион байгуулах, явуулын үйлчилгээнд зориулж холбогдох төсөв зардлыг орон нутгийн төсөвт тусгуулан шийдвэрлэж ажиллах талаар сум орн нутгийн удирдагуудад чиглэл өгч холбогдох газруудад санал тавин хамтран ажиллаж байна.	24	90	НХХ
ДҮН			24.5	95	
Стратегийн зорилт 2. Иргэний хөдөлмөрлөх эрхийг хамгаалах, бүтээмж, ур чадварыг хөгжүүлэх үндсэн дээр цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх, бизнесийн орчин, ажлын байрны тогтвортой байдлыг дэмжих, нийгмийн түншлэлийг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогоор дамжуулан хөдөлмөрийн зах					
1	хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийн судалгааг өргөжүүлж, ажил олгогч, ажил хайгчид, мэргэжлийн сургалтын байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулах;	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажилгүйдлийг бууруулах, ажлын байр бий болгох зорилгоор ажилд зуучлах, мэргэжил олгох, давтан сургалтанд хамруулах, орон нутгийн чанартай нийтийг хамарсан ажил зохион байгуулах, жижиг зээл олгох, ажил олгогчийг дэмжих чиглэлээр хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх зорилтын хүрээнд 2009 онд байнгын 820, улирлын 365, нийт 1185 ажлын байр бий болголоо. Ажлын байр шинээр бий болгосон ажлын байр, байгууллагын дэмжлэг нь ажлын байраар бий болгосон 7 ажил олгогчид 9.4 сая төгрөгний нөхөн олговор олгож урамшууллаа.	25	100	НХХ

2	хөдөлмөрийн гадаад болон дотоод зах зээлийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэх замаар гадаадад ажиллах хүч гаргах бодлогыг тодорхойлж хэрэгжүүлэх;	Хөдөлмөрийн гадаад болон дотоод зах зээлийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэх замаар гадаадад ажиллах хүч гаргах бодлоогыг тодорхойлон ажиллаж гадаадад ажиллах иргэдийн бүртгэл, судалгааг хийж холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна.	24	90	HXX
3	хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн орчинг сайжруулах олон улсын хэм хэмжээнд нийцүүлэх замаар эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох;	"Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн орчныг сайжруулах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж 2009 онд Аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн хуралдааны 100 тоот тогтоолоор Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн" аймгийн салбар зөвлөлийг байгуулан төлөвлөгөө гарган холбогдох ажлыг зохион байгуулж сумдын салбар зөвлөлийг арга зүйн удирдлагаар ханган ажиллаж байна.	25	100	HXX
4	жижиг, дунд үйлдвэрийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх бодлого, арга хэмжээний хүрээнд төрөлжсөн бизнес инкубаторыг байгуулан ажиллуулж, жижиг зээл, ажлын байран дахь болон шавь сургалтыг өргөтгөх замаар хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх;	Өрхийн орлогийг нэмэгдүүлэх, амьжиргааг дээшлүүлэх, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих сангаас 232.5 сая төгрөг, ХЭДСангаас 540.0 сая төгрөгний эх үүсвэрийг арилжааны банкууд болон "Активинвест" ББС байгууллагуудад байршуулж, сумдад 5.0-10.0 сая төгрөгийг байршуулж 163 төсөлд 158.2 сая төгрөгний зээл олгож 252 хүнийг ажлын байраар ханган ажиллаж байна.	24	90	HXX
5	талаар төрөөс баримтлах бодлогыг	хэрэгжүүлж Аймгийн МСҮТ-д 11 төрлийн мэргэжлээр 634 хүүхэд суралцаж	25	100	HXX
ДҮН			24.6	96	
Стратегийн зорилт 3. Хүн амын бүлгүүдийн зохистой хөдөлмөр эрхлэлт, түүний дотор нийгмийн эмзэг бүлгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих бодлого,					
1	хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг хүн	бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээг тодорхойлж дэмжлэг	25	100	HXX
3	албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн бүртгэл, мэдээлэл, зохион байгуулалтыг сайжруулж, төр, иргэний нийгмийн байгууллага мэргэжлийн холбоодын оролцоотойгоор нийгмийн үйлчилгээнд хамрагдах боломжийг нэмэгдүүлэх;	2009 онд аймгийн Засаг даргын 291 тоот захирамжаар орон нутагт албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийн улсын үзлэгийг зохион явуулах ажлын хэсэг байгуулан үзлэгийг 16 сум, 1 тосгон, 74 багт зохион байгуулж 861 ажлын байранд очиж судалгаа аван, 3231 иргэнд улсын үзлэгийн талаар мэдээлэл өгч, үзлэгийн явцад албан бус хэлбэрээр хөдөлмөр эрхэлж байсан 2394 иргэнийг эрүүл мэндийн даатгалд, сайн дурын даатгалд 185 иргэнийг тус тус хамруулан, үзлэгийн талаар сумдад 77 удаагийн мониторинг хийж, сурталчилан танилцуулах ажлыг зохион байгуулж үзлэгийн талаар мэдээлийн сан бүрдүүлэн ажиллаа.	25	100	HXX

		Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажлын байр нэмэгдүүлэх чиглэлээр Аж ахуйн нэгж, байгууллагын дарга эрхлэгч нартай уулзалт ярилцлага зохион байгуулж тэдний санал санаачлагад тулгуурлан, “Үйлдвэржилтийг дэмжих жил”-ийн ажлын арга хэмжээтэй уялдуулж шинэ ажлын байр бий болгох арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр 163 зээлдэгчид 158.2 сая төгрөгний зээл олгож, 252 шинэ ажлын байр бий болголоо. Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй үйлдвэржүүлэлтийг дэмжих бодлогын үр дүнд жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих санд улсын болон орон нутгийн төсөв, арилжааны банкнаас 903,5 сая төгрөгийн хөрөнгийн эх үүсвэр төвлөрч үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг хүүгийн хөнгөлттэй зээлээр дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж байна. Зах зээлд өрсөлдөх чадвартай эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх зорилт тавьж ажилласанаар томоохон хүчин чадал бүхий Хялганат тосгонд улсын төсвийн хөрөнгөөр “Шахмал түлш”-ний, Хишиг-Өндөр суманд Франц, Монгол иргэдийн хамтарсан хөрөнгө оруулалт бүхий сүү сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрүүдийн эхлэл тавигдаж, Хутаг-Өндөр, Сэлэнгэ, Бүрэгхангай сумдад гурил тэжээлийн үйлдвэр шинээр байгуулагдаж 50 ажлын бий болгож, гурилын 3 үйлдвэр тоног төхөөрөмжийн шинэчлэл хийж үйлдвэрлэлээ өргөтгөлөө.			
4	албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн зах зээлд өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн эдийн засаг, бизнесийн дэмжлэгийг өргөжүүлэх;	Хөдөлмөр эрхэлж буй хүүхдүүдийн судалгааг гарган боловсрол, мэргэжлийн сургалт, эрүүл мэндийн үйлчилгээнд хамруулах ажлыг зохион байгуулж	25	100	НХХ
5	боловсрол, мэргэжлийн сургалт, эрүүл	сургалт, эрүүл мэндийн үйлчилгээнд хамруулах ажлыг зохион байгуулж	24	90	НХХ
ДҮН			24.7	97.5	
ТАВ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ, ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО					
5.1. Макро эдийн засгийн бодлого					
5.1.1. Улсын төсвийн бодлого /2007-2021 он/					
Стратегийн зорилт 1. Төсвийн төлөвлөлтийг Монгол улсын мянганан хөгжлийн зорилтод суурилсан үндэсний хөгжлийн цогц бодлогыг хэрэгжүүлэхэд нийцүүлэн боловсронгуй болгоно:					
1	төсвийг Монгол улсын мянганан хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний	мянганан хөгжлийн цогц бодлогод суурилсан үндэсний хөгжлийн хүрээлэнтэй хамтран Булган аймгийн цогц бодлого/2021 он/-ыг боловсруулан 1-р улиралд аймгийн ИТХ-ын	30	80	ХБХ
2	орон нутгийн төсвийн удирдлага, санхүүжилтийн эрх хэмжээг нэмэгдүүлж, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгон улсын болон орон нутгийн төсвийн төлөвлөлтийн уялдаа холбоог сайжруулах;	Монгол улсын ТБУСТХ болон Нэгдсэн төсвийн тухай хуулийг нэгтгэн төсвийн харилцааг нэгдсэн нэг хуулийн хүрээнд зохицуулах зорилгоор Төсвийн тухай хуулийг боловсруулж хэлэлцүүлж эхэлсэн. Төсвийн тухай хуулийн 2 дахь шатны хэлэлцүүлэгт аймгийн Санхүү, төрийн сангийн хэлтсийн дарга оролцож саналаа хэлэлцүүлсэн. Мөн аймгийн удирдлагуудаас санал авч нэгтгэн Хангайн бүсийн төв Өвөрхангай аймагт хүргүүлж, видео хэлэлцүүлэгт оролцсон. Түүнчлэн аймгийн ИТХ-ын дарга болон Засаг дарга нар Монголын эдийн засгийн чуулганд оролцож Монгол улсын шинэтгэлийн хэлэлцүүлэгт идэвхитэй оролцож холбогдох саналаа хэлэлцүүлээ.	100	100	СТСХ

3	төсвийг төсвийн байгууллагуудын бодит хэрэгцээнд нь нийцүүлэн төлөвлөж, санхүүжүүлэх;	Улс, орон нутгийн төсвийн байгууллагуудын 2010-2012 оны дунд хугацааны төсвийн төслийг анх удаа хөтөлбөрт суурилан боловсруулж тэдгээрийн бодит хэрэгцээнд нь нийцүүлэн төлөвлөж, санхүүжүүлж байна.	100	100	СТСХ
4	төсвийн ил тод байдлыг хангах	Монгол улсын Засгийн газрын "Ил тод байдлыг илтгэх шалгуур үзүүлэлт" батлах тухай 143-р тогтоолыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Тухайлбал төсөв, санхүүгийн ил тод байдлыг хангах зорилгоор төсвийн хуваарь, төсвийн гүйцэтгэлийн хагас бүтэн жилийн төсвийн гүйцэтгэл, аудитын байгууллагын дүгнэлтийг бүрэн эхээр нь байгууллагын мэдээллийн самбарт байрлуулж, шинэчлэн ажиллаж хэвшлээ.	100	100	СТСХ
ДҮН			88.6	95	
Стратегийн зорилт 3. Хүн амын орлого багатай ядуу болон дундаж орлоготой хэсэгт түлхүү хандсан төсвийн зарлагын бодлого хэрэгжүүлнэ:					
1	ажлын байр шинээр бий болгох, үх нийтийн боловсролын түвшинг дээшлүүлэх, эх, хүүхдийн эндэгдэл, халдварт өвчний тархалтыг бууруулахад зориулах төсвийн санхүүжилтийг	Иргэдийн боловсролын түвшинг дээшлүүлэх, бичиг үсгийн боловсрог бүх нийтэд эзэмшүүлэх зорилгоор судалгаа авахад аймгийн хэмжээнд 271 бичиг үсэг үл мэдэгч байсны 52-ыг бичиг үсгийн сургалтад хамрууллаа. бага, суурь, үүрэн дунд боловсрол төлөн олгох дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад 211 иргэн хамрагдан суралцсанаас 37 хүн бага боловсролтой болж, 63 иргэн суурь	25	100	ЭМГ
3	нийгмийн эмзэг бүлэгт зориулсан халамж үйлчилгээний санхүүжилт болон ахмад настанд олгох санхүүгийн тусламжийг нэмэгдүүлэх;	Нийгмийн эмзэг бүлэгт зориулсан халамж, үйлчилгээний санхүүжилт болон ахмад настанд олгох санхүүгийн тусламжийг нэмэгдүүлэхэд анхаарч тэднийг зээл тусламж. Төсөл хөтөбөрт хамруулах ажлыг зохион байгуулж хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг ажлын байртай болгох, ;Хөгжлийн бэрхшээлтэй	24	90	НХХ
ДҮН			24.5	95	

5.2. Эдийн засгийн бодит салбаруудын хөгжлийн бодлого

5.2.1. Аж үйлдвэрийн хөгжлийн бодлого

5.2.1.1. Геологи, уул уурхай, эрдэс баялаг, хүнд үйлдвэрийн хөгжлийн бодлого / 2007-2015 он/

Стратегийн зорилт 2. Уул уурхайн салбарт байгаль орчныг хамгаалж, экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгална:

1	уул, уурхайн ашиглалтанд өртсөн талбайн нөхөн сэргээлтийг сайжруулах	Ашигт малтмал олборлогч 6 аж ахуйн нэгж нийт 143.7 га-д техникийн нөхөн сэргээлт хийж, Шижир-Алт ХХК 31,3 га талбайд биологийн нөхөн сэргээлтийг олон наст ургамал тариалан хийсэн нь 80-аад хувьтай ургаж байна.	50	100	ХБХ
---	--	---	----	-----	-----

уурхайн хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах ашигт малтмалыг далд аргаар олборлох газрын гүнд боловсруулалт хийхийг дэмжин 4 өргөжүүлэх;	БОЯ, УМХГ, АМГТХЭГ-уудтай хамтран Тэшиг сумын 3-р багийн Ногоон толгойд 0.04 га талбай бүхий мөнгөн усаар бохирдсон 120 м3 шлам ул хөрсийг зохих журмын дагуу тээвэрлэн сонгосон цэгт булшлах, нөхөн сэргээх ажлыг зохион байгууллаа. Бүрэгхангай сумын 3-р багийн нутаг дэвсгэрт хууль бусаар алт олборлож байсан 180 иргэдтэй уулзалт зохион байгуулж, үйл ажиллагааг зогсоон 3 үлээгч, 30-аад хүрз, лоом, зээтүү хураалаа.	10	50	ХБХ
ДҮН		30	75	
5.2.1.2. Боловсруулах аж үйлдвэрийн хөгжлийн бодлого /2007-2015 он/				
Стратегийн зорилт 1. Гадаад зах зээлд өрсөлдөх чадвартай эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ:				

	<p>өөрийн оронд үйлдвэрлэх боломжтой хүнсний болон өргөн хэрэглээний барааны үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, импортоос хэт хараат байдлыг багасгах;</p>	<p>Аймгийн аж үйлдвэржүүлэлтийн төлөвлөгөөнд орон нутгийн нөөцөд түшэглэсэн импортыг орлох хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхээр тусгаж ЖДҮДС-гаас дэмжлэг үзүүлж, Эрдэнэт үйлдвэрлэл технологийн парктэй хамтран өргөн хэрэглээний барааны үйлдвэрлэл хөгжүүлэх зорилт тавин ажиллаж байна.</p>	20	70	ХБХ
7	<p>өндөр технологи хэрэглэн өөрийн оронд түгээмэл тархсан барилгын материалын түүхий эдийг боловсруулж хавтгай шил, эрдэс будаг зэрэг бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэх;</p>	<p>Орон нутгийн түүхий эдийн нөөцийг түшиглэн аймгийн төвд хөнгөн блок, барилгын өнгөлгөөний тоосго, улаан тоосго, шилэн хөвөнгийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх бодлого баримтлан аймгийн ЖДҮ-ийг дэмжих сангаас хөнгөлөлттэй зээл олгож, орон нутагт түгээмэл тархсан барилгын материалын түүхий эдийн нөөцүүдийг тодорхойлоод байна.</p>	60	90	ХБХ
ДҮН			40	80	
<p>5.2.1.3. Жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээний хөгжлийн бодлого: /2007-2015 он/</p>					
<p>Стратегийн зорилт 1. Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн хөгжлийг дэмжих эрх зүйн таатай орчинг бүрдүүлнэ:</p>					

3	жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг зээлийн даатгалын үйлчилгээнд хамруулах	Жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг зээлийн даатгалын үйлчилгээнд үйлчилгээнд хамруулах бэлтгэл ажлуудыг хийж байна.	30	30	ХБХ
4	жижиг хувьцаа эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх;	хүлээгдэж байгаа			ХБХ
5	жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжиж, бага оврын тоног төхөөрөмжийн лизингийн үйлчилгээг өргөжүүлэх.	жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн өсөлтийн хөдөө аж ахуйн тоног төхөөрөмжийн үйлчилгээний компаниуд орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа арилжааны банкуудаар дамжуулан тоног төхөөрөмжийн лизингийн үйлчилгээг явуулж байна. Сэлэнгэ, Хутаг-Өндөр сумд лизингээр газар тариалангийн техникийн үйлчилгээний дундын парк байгуулж орон нутгийн иргэдэд үйлчилж байна. 30 иргэн аж ахуйн нэгжүүд сүүний сеператор машин, бага оврын тракторыг дагалдах тоног төхөөрөмжийн хамт лизингээр авч үйлдвэрлэлд ашиглаж байна. Цаашид өргөн сонголт бүхий жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн цехийн тоног төхөөрөмжийн лизингийн худалдааг өргөжүүлэх бодлого чиглэл баримталж байна.	50	80	ХБХ
ДҮН			40	60	
Стратегийн зорилт 2. Жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд үзүүлдэг төрийн үйлчилгээг чирэгдэлгүй, түргэн шуурхай болгоно:					
1	жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх хүсэлтэй иргэдийг шаардлагатай мэдээ, мэдээллээр хангах тэдэнд техник, технологийн сонголт хийхэд нь туслах, төсөл боловсруулах, шалгаруулах явцад нь зөвлөгөө өгөх, үйлчилгээ үзүүлэх үүрэг бүхий төвүүдийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргүүдэд зохион байгуулж ажиллуулах	Аймгийн МСҮТ-ийн дэргэд "Бизнес хөгжлийн төв" байгуулж хэрэглэгчдэд бизнес төлөвлөгөө боловсруулах бизнесийн зөвлөх үйлчилгээг үзүүлж байна. Цаашид тус төвийн үйл ажиллагааг өргөжүүлж "Бизнес инкубатор" төв болгон өргөжүүлэх зорилт тавиад байна. Мөн "Хөгжлийн шийдэл" ТББ бизнесийн зөвлөх үйлчилгээний чиглэлээр үйл ажиллагааг явуулж байна.	70	90	ХБХ
5.2.1.4. Хөдөө аж ахуй, хүнсний үйлдвэрлэлийн хөгжлийн бодлого /2007-2015 он/					
Стратегийн зорилт 1. Бүс нутгийн онцлогыг харгалзан бэлчээрийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, халдварт өвчний гаралт, тархалтыг					
1	малыг халдварт болон шимигчит өвчнөөс хамгаалах өндөр технологийг нэвтрүүлж эхлэх;	мал эмнэлгийн лабораторийг малын халдварт, паразитгаж өвчнийг оношлох шийнжилгээнд сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологи болох иммунофлуоресценцийн арга болон элиза урвалыг ашиглаж, малын шувууны томуу өвчний тандалт судалгаанд GPS- багаж ашиглаж өвчний голомт координацыг тогтоож хяналтанд авч ажиллаж байна. аймаг сумын лабораториудад сүү сүүн бүтээгдэхүүн түргэн оношлогооны сүүний анализатор багаж хэрэглэж эхэллээ.	80	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ

	монгол малын тэсвэрт чанарыг бататгац, цус ойртохоос урьдчилан сэргийлж, биологийн боломжийг бүрэн ашиглаж, байгалийн эрсдэл даах чадварыг нь 2 бэхжүүлэх;	Малын чанар үүлдэр угсааг сайжруулах байгалийн гамшгийг даах тэсвэрт чанарыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Булган-Цөм сүргийн үржлийн аж ахуйд “Сэлэнгэ” үүлдрийн бух өсгөн бойжуулж малчдад гэрээ захилагын дагуу бэлтгэн нийлүүлж байна. мөн барга, баруун монголын ууцан сүүлт хонийг өсгөн бойжуулж байна. Үхэр сүргийн үндсэн сайжруулагчаар Сэлэнгэ үүлдрийн үхрийг, адуун сүргийг Хэнтий, Сүхбаатараас угшил сайтай азарган үрээгээр, хонийг Барга, Дархадын ууцан сүүлт, ямааг Баяндэлгэрийн улаан, Эрчмийн хар ухныг ашиглаж үржлийн ажил явууллаа	60	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ
3	малын чанар, үржлийн ажлыг сайжруулах	ХЯБХН-тэй байгуулсан тогтвортой байдлыг хангах гэрээний дагуу цөм сүргийн аж ахуйг бэхжүүлэх зорилгоор хөрөнгө оруулалт хийлээ. Энэ онд шинээр байгуулагдсан үржлийн нэгжүүдийг түшиглэн бод малын зохиомол хээлтүүлгийн 8 цэг ажиллуулж	80	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ
4	бэлчээрийг зохистой ашиглах, эзэмшүүлэх, сайжруулах, хамгаалах талхлагдсан бэлчээрийг нөхөн сэргээх замаар багтаамж даацыг нэмэгдүүлэн мал аж ахуйн эрсдэлийг бууруулах	Мөн бэлчээрийн менежмент хариуцсан төрийн бус байгууллагыг 15 суманд байгуулж, Тогтвортой амьжиргаа-2” төслийн хүрээнд Бүрэгхангай сумыг “Бэлчээрийн мал аж ахуйн загвар сум” болгохоор сонгож, малчдын бүлэг, нөхөрлөл байгуулах санаачлагыг дэмжин бэлчээрийн эрсдэлийн удирдлагыг төлөвлүүлж, аймагт бэлчээрийн менежментийн нэгдсэн тогтолцоо бий болгох, хууль эрх зүйн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах нөхцөлийг бүрдүүллээ. Хүнс, ХАА, хөнгөн үйлдвэрийн яамтай байгуулсан гэрээний дагуу Баяннуур, Бүрэгхангай, Гурванбулаг, Дашинчилэн, Рашаант сумдын бэлчээрийн 20.0 мянган га талбайд ургамал хамгааллын арга хэмжээг хэрэгжүүллээ.	50	70	ХБХ ХХААЖД ҮГ
5	харилцааны эрх зүйн зохицуулалтыг төгөлдөржүүлж, уламжлалт аргад	нутгийн төрийн бус байгууллагуудын ажлын чиг үүрэг, уялдаа холбоог сайжруулах үүднээс бэлчээрийн менежментийн асуудлыг хэрэгжүүлэх, мэргэжил, арга зүйн	50	70	ХХААЖД ҮГ
6	биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлж, мал үржүүлгийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өргөжүүлэх;	Булган-Цөм сүргийн үржлийн аж ахуйд “Сэлэнгэ” үүлдрийн бух, хангай хонины ичмэл үрийг бэлтгэх бэлтгэл ажил хийгдэж байна. Булган, Бугат, Хангал, Сэлэнгэ, Хутаг-Өндөр, Тэшиг, Сайхан, Баян-Агт сумдад зохиомол хээлтүүлгийг алатау, хар тарлан, улаан ангус, герефорд үүлдрийн үхрийн ичмэл үрээр хийлээ.	50	90	ХБХ ХХААЖД ҮГ
7	малчдын хөгжүүлэх, мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд шинжлэх ухааны ололтыг нэвтрүүлэх болон мал аж ахуй эрхлэх арга ухааны чиглэлээр малчдын дунд албан бус сургалтын нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлж хэрэгжүүлэх.	аймгийн малчдын болон мал аж ахуйн мэргэжилтэний зөвлөгөөн зохион байгуулж Бүрэгхангай, Сэлэнгэ сумдад малчдын зөвлөгөөн, төлчдийн өдөрлөг зохион байгуулж мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг оновчтой зөв эрхлэх арга барил сургалт хийлээ. Мөн энэ үеэр Хүнс, ХАА, жижиг дунд үйлдвэрийн газрын шагналаар зарим малчдыг шагнаж урамшууллаа	80	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ

ДҮН

64.2

90

Стратегийн зорилт 3. Хүнсний үйлдвэрлэлд орчин үеийн дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлж, бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг сайжруулна:

1	болон импортыг орлох хүнсний	163-р тогтоолоор батлуулж эко-цэвэр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх боломжийг салбар	90	90	ХХААЖД
		Энэ онд хүнсний үйлдвэрлэл болон хангамжийг нэмэгдүүлэхэд улсын болон орон нутгийн төсөв, хувийн хэвшил, төсөл хөтөлбөрүүдээс нийт 3,0 тэрбум гаруй			

	орчин үеийн техник, технологтой хүнсний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэн хүн амыг тэжээллэг, чанартай, аюулгүй хүнсээр жигд, хүртээмжтэй хангаж, гадаад зах зээлд нийлүүлж эхлэх;	2009 онд Хутаг- Өндөр, Бүрэгхангай, Сэлэнгэ сумдад гурилийн үйлдвэрүүд шинээр байгуулагдаж Орхон, Хутаг- Өндөр, Сэлэнгэ, Тэшиг сумдын гурилын үйлдвэрүүд тоног төхөөрөмжөө шинэчилж хүчин чадлыг нь нэмэгдүүлсэнээр аймгийн хүн амын хэрэгцээг бүрэн хангахаас гадна бүсийн аймгуудад гурил нийлүүлж эхлээд байна. Хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулах, хоол үйлдвэрлэлийн салбарын хөгжлийг дэмжиж аймагтаа улсын Төвийн бүсийн аймгуудын сургууль цэцэрлэгийн тогооч нарын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх "Үдийн цай" сэдэвт ажил мэргэжлийн тэмцээнийг амжилттай зохион байгууллаа. Сургуулийн өмнөх боловсрол, ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдад олгож буй хүнсний тэжээллэг чанар, аюулгүй байдлыг сайжруулхаар аймгийн Засаг даргын захирамжаар "Хүүхэд бүрт аяга сүү" аян зарлаж удирдамж хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг бүх сумд холбогдох байгууллагуудад хүргүүлж хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтаар хангаж үр дүнг нь тооцож ажиллаа. Тус аяныг өрнүүлсэнээр "Үдийн цай" хөтөлбөр болон цэцэрлэг, сургуулийн дотуур байрны хүүхдийн хүнсэнд сүү цагаан эдээний хэрэглээг 60- ааш доошгүй хувьд хүргэж амин дэм эрдэс бодисын хангамжыг нэмэгдүүлсэн үр дүнтэй арга хэмжээ боллоо.	90	90	ХБХ ХХААЖД ҮГ
3	тохиромжтой бүс нутгуудад бөөний худалдааны төв, бирж байгуулж, хүнсний бүтээгдэхүүний борлуулалтын оновчтой сүлжээг бий болгох	Манай аймаг "Бөөний худалдааны сүлжээ" хөтөлбөрийн IV үе шатанд 2008 онд хамрагдаж төслийн гүйцэтгэгчээр "UFS" групп шалгарч аймгийн төвд хямд үнэ өргөн сонголт бүхий хүнс өргөн хэрэглээний бараагаар үйлчилж байна. Хутаг- Өндөр, Хишиг- Өндөр сумдад бөөний худалдааны цэгийн эхлэл тавигдлаа.	90	90	ХБХ ХХААЖД ҮГ
ДҮН			90	90	

Стратегийн зорилт 4. Газар тариалангийн болон бэлчээрийн усан хангамжийг сайжруулж, хөдөөгийн хүн амын ундны усны хэрэгцээ, шаардлагад тохирсон

1	ашиглагдахгүй байгаа бэлчээрийг худаг гаргаж, хурын ус хуримтлуулж, булаг шандны усыг нэмэгдүүлж, усжуулах;	Усгүй бэлчээрт худаг гаргаж бэлчээрийн даац багтаамжыг нэмэгдүүлэх, булаг шандны усыг хашиж хамгаалах чиглэлээр энэ жил 40 худаг гаргаж, 80 булаг шанд тохижуулсан. Дашинчилэн, Рашаант суманд 27,0 мянган га бэлчээрийн талбай усжуулах боломжтой хөв цөөрөм баригдлаа. Улсын төсөв, төсөл хөтөлбөрийн хөрөнгөөр шинээр гаргаж буй худгийг малчдын ундны усыг хангасан гүн өрмийн эрүүл ахуйн шаардлага хангасан байх шаардлага тавьж хэрэгжилтэнд хяналт тавин ажиллаж байна.	50	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ
2	малчдын ундны усны хүрэлцээг нэмэгдүүлж, чанарыг сайжруулах;		60	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ
3	хийж бороо, цасны усыг хуримтлуулан гантай, хуурай үед ус хэрэглэх		20	80	ХХААЖД ҮГ
ДҮН			43.3	93.3	
Стратегийн зорилт 6. Хөрсийг эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг хадгалах, чийгийн ууршилтыг багасгахад чиглэсэн дэвшилтэт технологийг газар					
1	химийн аргаар боловсруулах уриншийн хэмжээг нэмэгдүүлэх;	аймгийн хэмжээнд нийт 30,2 мянган га талбайд уринш бэлтгэж үүний 30 хувийг химийн аргаар боловсруулсан	20	40	ХБХ ХХААЖД ҮГ
2	технологииор уринш бэлтгэх арга	технологииор бэлтгэж 20 орчим хувийг энгийн аргаар бэлтгэлээ.	50	100	ХХААЖД

3	дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэхэд шаардлагатай хөдөө аж ахуйн машин, техникийг худалдан авахад аж ахуйн нэгж, фермерүүдэд төрөөс дэмжлэг	Газар тариалангийн өндөр хүчин чадлын трактор агрегат, үр тарианы комоан, төмсний иж бүрдэл, үтрэмийн машин зэрэг 90 гаруй техник авч, Сэлэнгэ, Хутаг-Өндөр сумдад жижиг аж ахуйн нэгж, өрхийн тариаланчдад үйлчлэх техникийн лизингийн үйлчилгээг нэвтрүүлснээр аймгийн газар тариалангийн машин тоног	50	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ
4	тариалангийн талбайг сүрлэн хучлагатай болгож хашаалан хамгаалах	Сэлэнгэ, Орхон, Хангал, Хутаг-Өндөр сумдад сүрэл хэрчиж талбайд цацах ажил 20,0 гаруй мянган га-д хийгдэж байна. аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн хуралдаань тогтоолоор малчид тариаланчдын харилцааг зохицуулах журам батлуулж хэрэгжилтэнд хяналт тавин ажиллаж байна. 2009 онд Тэшиг суманд 1000 га талбай хашаажуулсан	60	100	ХБХ ХХААЖД ҮГ
5	талаархи эрх зүйн орчин, хяналтын	бүтэцийг мэдэж ямар хэлбэрээр хамгаалах ёстой гэдгийг гаргахын тулд Дархан-Уул	20	50	ХХААЖД
ДҮН			40	78	

5.2.1.5. Аялал жуулчлалын хөгжлийн бодлого /2007-2015 он/

Стратегийн зорилт 1. Жуулчин тээвэрлэх болон жуулчин хүлээн авах хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, аялал жуулчлалын гол бүс нутгийн зам харилцаа, холбоо, эрчим хүчний хангамжийг сайжруулна:

2	аялал жуулчлалын гол бүс нутгуудын зам, харилцаа холбоо эрчим хүчний хангамжийг сайжруулах ажлыг бусад салбарын хөгжлийн бодлого, төлөвлөгөөтэй уялдуулан хэрэгжүүлэх.	Аймгийн аялал жуулчлалын бүс нутгууд болон аяллын маршрутыг тогтоосны дээр тус салбарыг хөгжүүлэх зорилгоор аймгийн Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан "Аялал жуулчлалын дэд хөтөлбөр"-ийг шинэчлэн гаргалаа	50	100	ХБХ БОАЖГ
---	--	---	----	-----	--------------

Стратегийн зорилт 2. Аялал жуулчлалын томоохон цогцолборуудыг барьж байгуулан, аялагч, жуулчдын сонирхлыг татсан аяллын төрлүүдийг бүс нутгаар

1	улирлын хамаарлыг багасгаж, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрлийг олшруулах	Аялал жуулчлалын улирлын хамаарлыг багасгах зорилгоор зам харилцааг холбоо сайтай зэрэг дэд бүтэц бүхий газар нутагт өвлийн аяллыг хөгжүүлэх, Хангал, Бугат суманд цанын бааз байгуулахаар төлөвлөн ажиллаж байна.	30	70	ХБХ БОАЖГ
2	салбарын бодлогыг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий бүтэц бий болгож ажиллуулах	2009 онд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газарт аялал жуулалын асуудал хаиуцсан орон тооны мэргэжилтэнг шинээр ажиллуулсны дээр аймгийн төвд аялал жуулчлалын туроператор ажиллуулахаар судалж байна.	30	90	ХБХ БОАЖГ
3	монголд ирэх жуулчдын тоог нэг саяд хүргэх.	Улсын баяр наадмыг тохиолдуулан ОХУ-ын Буриад улсын төр төсвийн байгууллагын төлөөлөгч 13 хүнийг аймагтаа урьж баяр наадмыг сурталчиллаа. Цаашид аялал жуулчлалын улиралд болон үндэсний тэмдэглэлт өдрүүдийг тохиолдуулан жуулчдын	30	70	ХБХ БОАЖГ
ДҮН			30	76.6	

5.3. Дэд бүтцийн хөгжлийн бодлого

5.3.1. Зам, тээврийн хөгжлийн бодлого /2007-2015 он

Стратегийн зорилт 2. Авто замын сүлжээг өргөжүүлнэ:

1	олон улсын авто замын сүлжээнд нэгдсэн чиглэлүүдийн дагуу авто замыг тэргүүн ээлжинд барих;	Монгол улсын Засгийн газар, Арабын эдийн засгийг хөгжүүлэх Кувейтын сангийн хамтран хэрэгжүүлж байгаа "Эрдэнэт-Булган-Уньтын авто зам барих төсөл"-ийн Эрдэнэт- Булган -Чачиртын гүүр чиглэлийн 82,2 км хатуу хучилттай зам ашиглалтанд орж, Чачирт –Уньтын чиглэлийн хатуу хучилттай авто замыг үргэлжлүүлэн барих ажил хийгдэж байна.	90	100	ХБХ
2	тэнхлэгүүдийг барьж дуусгах;	хучилттай замыг барих ажил үргэлжилж байгаа бөгөөд Могод сумын нутаг дэвсгэр	90	100	ХБХ
3	дэд бүтцийн зарим босоо тэнхлэгийн дагуу хатуу хучилттай авто замыг барьж дуусгах;	Монгол улсын Засгийн газрын 2009 оны 320 дугаар тогтоолоор батлагдсан “ Олон улс, улсын болон орон нутгийн чанартай авто зам барих төсөл”-ийн хүрээнд Булган-Дашинчилэн чиглэлийн хатуу хучилттай замыг барихаар шийдвэрлээд байна.	70	100	ХБХ
4	бүсийн болон аймгийн төвүүдийг нийслэлтэй хатуу хучилттай замаар, дараагийн шатанд өөр хооронд нь холбох	Булган -Чачиртын гүүр чиглэлийн 28,5 км хатуу хучилттай зам ашиглалтанд орсноор Улаанбаатар Рашаант, Улаанбаатар - Дашинчилэн, Эрдэнэт-Булган- Хөвсгөл 3 чиглэлээр хатуу хучилттай замаар улсын нийслэлтэй холбогдож нийт 215,8 км хатуу хучилттай замтай болж, аймгийн замын сүлжээнд хатуу хучилттай замын эзлэх хувь 8 хувьд хүрсэн нь өнгөрсөн оноос 2 хувиар өссөн байна.	100	100	ХБХ
ДҮН			87.5	100	

Стратегийн зорилт 3. Авто замын салбарт дэвшилтэд техник технологи нэвтрүүлж, авто зам, замын байгууламжийн чанарыг дээшлүүлж, ашиглалт,

1	Монгол орны байгаль, цаг уурын нөхцөлд тохирсон авто зам барих технологи нэвтрүүлж, техник технологийн	Булган-АХЖ-ТЭХК асфальт остолон завод, чулуу бутлагч, битумын толбо, битум цацагч машин, автогрейдер зэрэг 17 нэр төрлийн 565,2 сая төгрөгийн техникийн шинэчлэлт хийсний үр дүнд замын ажлыг технологийн дагуу хийх нөхцөл бүрдлээ.	90	100	ХБХ
2	ажлыг сайжруулах	хүйтний улиралд эвдрэх нөхцөлд хяналт судалгаа хийж, техник ашиглалтын түвшинг	100	100	ХБХ
ДҮН			95	100	

5.3.2. Эрчим хүчний салбарын хөгжлийн бодлого (2007 – 2015 он)

Стратегийн зорилт 1. Монгол Улсын “Эрчим хүчний нэгдсэн систем”-ийг байгуулж, эрчим хүчний салбарын ашигт ажиллагааны түвшинг дээшлүүлэн,

6	томоохон гол, мөрний дагуу усан цахилгаан станц барих;	Орхон гол дээр усан цахилгаан барихаар шийдвэрлэгдэж, судалгааны ажил хийгдэж байна.	10	10	ХБХ
---	--	--	----	----	-----

Стратегийн зорилт 2. Сум, суурин газрын болон малчдын цахилгаан эрчим хүчний хангамжийг сайжруулна:

2	“Буман нарны гэрэл” хөтөлбөрийн хүрээнд бүх малчин айл өрхийг нар, салхины эрчим хүчний эх үүсвэртэй болгох	Аймгийн хэмжээнд 7293 малчин өрхтэйгээс 2257 өрх нь 2009 онд нарны цахилгаан үүсгүүрийг зах зээлээс худалдан авч, нийт 5217 өрх нар, салхины эрчим хүчний эх үүсвэртэй боллоо хангагдсан нь өнгөрсөн оноос 25 хувиар өссөн байна.	70	100	ХБХ
---	---	---	----	-----	-----

5.3.4. Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн хөгжлийн бодлого /2007-2015 он/		Монгол Улсын			
Стратегийн зорилт 1. Мэдээлэл харилцааны технологийн салбарын программ хангамж, технологи, эрх зүй, бүтэц, зохион байгуулалт, санхүү, эдийн засгийн болон хүний нөөцийн нэн таатай орчинг бүрдүүлнэ:					
1	мэдээлэл, харилцаа холбооны газрын суурь сүлжээг тоон технологт бүрэн шилжүүлж, 3G-ийн үелзлэлд оруулж, газар, сансрын хосолсон өндөр хурдны, өргөн зурвасын сүлжээ, интернетийн дамжлага гарц 2-ыг бий болгох	Мэдээлэл холбооны сүлжээг өргөтгөх зорилгоор Гурванбулаг-Рашаант, Булган-Бугат-Эрдэнэт чиглэлийн дамжуулах сүлжээг шилэн кабелиар шинэчилж, дагалдах тоног, төхөөрөмж суурилуулан, ашиглалтанд орууллаа. Баяннуур, дашинчилэн, Гурванбулаг, Рашаант, Хишиг-Өндөр, Булган, хутаг-Өндөр сумдад өндөр хурдны төхөөрөмж суурилуулсны үр дүнд интернетэд холбогдох нөхцлийг бүрдүүлж, Сайхан, Хутаг-Өндөр, Хишиг-Өндөр, Рашаант, Гурванбулаг сумдын сургууль интернетэд холбогдлоо.	90	100	ХБХ
Стратегийн зорилт 2. Мэдээлэл харилцааны технологийн ололтыг нийгэм, эдийн засгийн бүх салбарт өргөн нэвтрүүлнэ:					
3	хөдөө орон нутагт утасгүй холбооны системийг эрчимтэй хөгжүүлж, 2015 он гэхэд үүрэн телефоны шинэ үеийн үйлчилгээг газрын суурь сүлжээг ашиглан хүн амын 60 хүртэл хувьд хүргэж, газар нутгийн 50 хүртэл хувийг зөвхөн газрын суурь сүлжээний	утасгүй холбооны системийг эрчимтэй хөгжүүлж, 2009 онд Сайхан, Гурванбулаг суманд Юнитель, Хутаг-Өндөр сумын Хонгор, Уньт багт Скатель компанийн гэрээт борлуулагчийн салбар шинээр нээгдэж, 1100 хэрэглэгчид шинээр үүрэн телефон хэрэглэдэг боллоо. Түний үр дүнд ГХХ суманд Юнитель, Юнитель, Ли мобайлийн салбарууд ажиллаж, үүрэн телефон хэрэглэгчийн тоо 30 000 хүрч, өнгөрсөн оноос 13,6 хувиар өслөө.	100	100	ХБХ
5.3.5. Хот байгуулалт, барилгын хөгжлийн бодлого /2007-2021 он/		Монгол Улсын			
Стратегийн зорилт 1. Хүн амын нутагшилт, суурьшлын зохистой тогтолцоог хөгжүүлж, хот, суурингийн оршин суугчдад таатай орчин бүрдүүлнэ:					
5	орон нутгийн хот суурин газруудын инженерийн дэд бүтэц, газар ашиглалтыг хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу сайжруулах	Булган хотын инженерийн далд байгууламжийн кадастрын зураглалын ажлыг 2009 онд бүрэн хийж гүйцэтгэсэн ингэснээр тодорхой түвшинд газар ашиглалтын болон барилга байгууламжинд олгох техникийн нөхцөл олголтын ажил цэгцэрнэ.	90	100	ХБХ
Стратегийн зорилт 2. Орчин үеийн чанарын шаардлага бүхий барилга, шинэ нэр төрлийн барилгын материалын үйлдвэрлэл, нийтийн аж ахуйн салбарыг					
4	орон нутгийн түүхийг эдийн засагт түшиглэсэн барилгын материалын үйлдвэрлэлийг түлхүү хөгжүүлэх.	Орон нутгийн түүхийг эдийн засагт түшиглэн аймагийн төвд хонгор блок, барилгын өнгөлгөөний тоосго, улаан тоосго, шилэн хөвөнгийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх бодлого баримтлан аймгийн ЖДҮ-ийн сангаас хөнгөлөлттэй зээл олгоод байна.	70	100	ХБХ
Стратегийн зорилт 3. Хүн амын орон сууцны хангамжийг эрс сайжруулна. "Орон сууц" үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ:					
6	2021 он гэхэд айл өрхийн дийлэнхий олонхийг орон сууцтай болгох	Төрийн албан хаагчдад зориулсан 20 айлын орон сууц барих ажлыг эхлүүлээд байна.	30	100	ХБХ
Стратегийн зорилт 4. Хот суурингийн газар ашиглалтыг сайжруулж, эд хөрөнгийн бүртгэлийн тогтолцоо, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгоно:					
2	газрын мэдээллийн үндэсний системийг бий болгон энэ талаархи мэдээллээр олон нийтэд шуурхай үйлчилдэг болгох	Аймгийн Газрын мэдээллийн нэгдсэн санд тухай бүр нь баяжилт хийж, ГХБХБГ-т иргэдэд зориулсан Компьютер гаргаж, мэдээллийг байршуулан үйлчилгээг нээлттэй хэлбэрээр үзүүлж байна.	50	100	ХБХ ГХБХБГ

газрын мониторингийн сүлжээ ойлголцож, доройтолд орж эвдэрч талхлагдсан газрыг нөхөн сэргээж сайжруулах хөтөлбөр, төслүүдийг боловсруулан хэрэгжүүлэх;	“Тогтвортой амжиргаа-2”, “Хөдөөгийн ядуурлыг бууруулах” төсөлтэй хамтран сум бүрийг бэлчээрийн менежментийн төлөвлөгөөтэй болголоо Мөн “Хот орчмын бэлчээрийн төсөл”-өөр Орхон Булган аймгийг тойрсон Орхон, Бугат, Хангал, Сэлэнгэ, Булган сумдад 20 гаруй эрчимжсэн аж ахуй байгуулж, бэлчээрийн даацыг тохируулах бэлтгэл ажил хийгдэж байна	30	90	ХБХ ГХБХБГ
4 эрхийн улсын бүртгэлд бүрэн хамруулж, ДҮН	2009 онд нийт 284 иргэнд 44.6 га газрыг үнэгүйгээр өмчлүүлээд байна. Харин хууль	30	70	ХБХ УБХ
		36.6	86.6	
5.4. Бүс нутаг, хөдөөгийн хөгжлийн бодлого /2007-2015 он				Монгол Улсын
Стратегийн зорилт 1. Бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөлт, удирдлагыг боловсронгуй болгож, бүс нутгийн хөгжлийг түргэсгэнэ:				
бүс нутгуудын удирдлагын оновчтой тогтолцоо бүтцийг бүрдүүлж ажиллуулах	Сумдыг бүсчлэн хөгжүүлж, бичил бүсүүдийг эдийн засгийн чиглэлээр төрөлжүүлэн хөгжүүлснээр хойд бүс газар тариалан, аялал жуулчлалыг тэргүүлэх чиглэл болгон хөгжүүлэх, ОХУ-д мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох, урд бүс Улаанбаатар хот болон томоохон суурин газрыг мах, сүүгээр хангахад чиглэгдсэн үйлдвэр хөгжүүлэх, Хангайн бүсийн болон төвийн аймгуудад малын тэжээл нийлүүлэх, зүүн бүс аймгийн болон хангайн бүсийн аймгуудыг гурилаар хангах, төвийн бүс Орхон аймаг болон аймгийн төвийг мах, сүү, төмс болон хүнсний ногоогоор хангах чиглэлийг баримтлан бүсийн сумууд түншийн харилцаа тогтоон ажиллаж байна.	60	80	ХБХ
Стратегийн зорилт 2. Баруун, Хангайн, Төвийн, Зүүн, Улаанбаатарын бүсийн эдийн засгийн өсөлтийг хөгжлийн хүчин зүйл болгож, Мянганы хөгжлийн				
бүсийн тулгуур төв, аймгийн төвүүд, томоохон уул уурхайн үйлдвэрүүдийг түшиглэн эрчимжсэн мал аж ахуй, усалгаатай газар тариаланд суурилсан фермерийн аж ахуйн оновчтой сүлжээ бий болгон хөгжүүлэх;	Аймгийн хөгжлийн цогц бодлого /2010-2021 он/-д илээд их хэмжээний олборлоогүй эрдсийн нөөцүүд аймгийн өмнөд хэсэг ба Эрдэнэт хотын ойр орчимд өргөн тархалттай байна. Эрдэнэт хотын орчимд зэс, молебдин болон барилгын материалын түүхий эд болох эрдэсийн нөөц арвинтай. Энэ нөөцөд түшиглэн аж үйлдвэрийн хөгжил болон эдийн засгийн өсөлтэд нөлөөлнө. Аймгийн өмнөд хэсгээр элсэн чулуу ба шохойн чулууны баялаг нөөцийг ашиглаж байна. Инженерийн хийцтэй услалтын систем шинээр барьж, 676 га-д усалгаатай үр тариа тариалж, нийт 1736 га-д усалгаатай тариалдаг боллоо. Бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэхэд улсын төсөв, төсөл хөтөлбөрийн хөрөнгөөр инженерийн хийцтэй 38 худаг шинээр гаргалаа	80	80	ХБХ
ЗУРГАА. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ БОДЛОГО /2007-2021/				
Стратегийн зорилт 1. Байгаль орчны бохирдол, доройтлыг хязгаарлан зогсооно:				
сэргээгдэх эрчим хүч ашиглах хувь хэмжээг нэмэгдүүлж, нар, салхи, усны эрчим хүчний эх үүсвэрийн дан болон хоршсон хэрэглээг хөгжүүлэх;	Аймгийн хэмжээнд /293 малчин өрхтэйгээс 2257 өрх нь 2009 онд нарны цахилгаан үүсгүүрийг зах зээлээс худалдан авч, нийт 5217 өрх нар, салхины эрчим хүчний эх үүсвэртэй боллоо. Үүний үр дүнд хөдөөгийн малчин өрхийн 70 хувь нь сэргээгдэх эрчим хүчээр хангагдсан нь өнгөрсөн оноос 25 хувиар өссөн байна.	70	100	ХБХ
Стратегийн зорилт 2. Газар, газрын хэвлийн баялагийг зохистой ашиглах нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлнэ:				

2	МОНГОЛ Үндэсний үеийн үед онцлон хайрлаж онгон байдлаар нь хадгалах үлдээх газар нутгийн үндэсний өвийн санг буй болгож хамгаалалтанд авах тусгай хамгаалалттай газар нутгийн талаар баримтлах төрийн бодлого, менежментийг боловсронгуй болгох	Аймгийн хэмжэнд түүх соёлын болон байгалын үзэсгэлэнт, дурсгалт газруудын судалгааг шинэчилж мэдээллийн сангд баяжилт хийлээ. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хамгаалалтын захиргааны ажмлтнуудыг сургалтанд хамруулж ажиллах бодлого, чиглэлээр хангаж ажилласан	50	100	ХБХ
Стратегийн зорилт 4. Ойн нөөцийг тогтвортой ашиглаж, ой хамгаалах, нөхөн сэргээх, экологийн тэнцвэрийг хадгалах нөхцөлийг хангана:					
1	ойн санд сансрын мэдээ ашиглаж, зайнаас тандан судлах аргаар хайгуул, судалгаа хийж, тархалт, бүтэц, бүрэлдэхүүнийг тогтоон ойн зураглал, ойн тогтвортой менежментийн хөтөлбөр боловсруулж газар зүйн мэдээллийн тогтолцоонд суурилсан ойн мэдээллийн сан байгуулах	Аймгийн нутаг дэвсгэрт ойн нөөцийн судалгааг хийлгэж, ой зохион байгуулалтын материалтай болох талаар БОАЖЯ-нд удаа дараа санал боловсруулан хүргүүлж ажилласнаар ирэх 2010 онд уг ажлыг гүйцэтгэхээр хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлүүллээ	50	100	ХБХ БОАЖГ
2	стратегийн дунд хугацааны зорилтын хүрээнд уур амьсгалыг зөөлрүүлж, цөлжилт, хөрсний эвдрэл, түйрэн, элсний нүүдэлтэй тэмцэх зорилгоор ойг нөхөн сэргээх, говь, хээрийн бүсэд мод тариалж ногоон зурвас байгуулах	Аймгийн ИТХ-аар модны жишиг үнийг тогтоолгон албан байгууллага ард иргэддээ хямд сайн чанарын модоор хангаж ажилласны дүнд нийт 20658 ширхэг модыг шинээр тарьсны дээр 2714.65 м2 газрыг зүлэгжүүллээ. Дашинчилэн суманд "Ногоон хэрэм" хөтөлбөрийн хүрээнд 10-д ойн хамгаалалтын зурвас байгуулсан.	50	100	ХБХ БОАЖГ
3	ойн хамгаалах ажилд дэвшилтэт менежментийн арга хэлбэрийг нэвтрүүлж, ойн сангийн 20 хүртэлх хувийг нутгийн иргэд, нөхөрлөлд гэрээгээр эзэмшүүлэн ойг хамгаалах нөхөн сэргээх, зохистой ашиглах хариуцлагын тогтолцоо бүрдүүлэх.	аймгийн Ойн менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулсны дээр Хялганат тосгонд ойн анги шинээр байгуулж, 6 суманд ой хамгаалах 32 нөхөрлөлтэй боллоо	30	70	ХБХ БОАЖГ
	ДҮН		43	90	
Стратегийн зорилт 5. Амьтан, ургамлын аймгийн нөөцийн хэмсдолыг хязгаарлаж, тэдгээрийг байгалийн жамаар нөхөн сэргээх, тогтвортой ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлнэ:					

1	<p>Мөн ховор нэн ховор ургамлын тархац нутаг, тогтвортой байдал, хэвийн өсөлтийг хангахтай холбогдсон зохион байгуулалтыг шинэчлэн, тэдгээрийг хамгаалах эдийн засаг, эрх зүйн орчинг бүрдүүлж, зориудын аргаар үржүүлэх, тэдгээрийн удмын санг бий болгож, генийн санг хамгаалахад биотехнологийн ололтыг ашиглаж, биологийн найдвартай нөөцтэй болох арга замыг судлан боловсруулах</p>	<p>2010 онд аймгийн "Ан амьтныг хамгаалах бодлого", "Тул хамгаалах дэд хөтөлбөр" гаргахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Мөн ховор ан амьтны үржилд ордог, төллөдөг чухал тархац нутгийг орон нутгийн хамгаалалтанд оруулах ажлыг зохион байгуулах, "Хөгнө-Тарна"-ын ТХГНутгийн захиргаатай хамтран Рашаант, Дашинчилэн сумын аргаль хонийг хамгаалж, өсгөн үржүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр бэлтгэл ажлыг хийж байна.</p>	30	90	ХБХ БОАЖГ
2	<p>Ан амьтны нөөц, байршил нутгийн тогтоон хамгаалахад зориулагдсан дотоод гадаадын хөрөнгийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэхүйц олон улсын байгууллага хандивлагч орон, хувь хүний дэмжлэгтэй урт, богино хугацааны төслийг үр ашигтай хэрэгжүүлэхийг дэмжих;</p>	<p>Ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зориулалтаар тарвага агнахыг хориглосонтой холбогдуулан орон нутагт арьс худалдах худалдан авах үйл ажиллагааг таслан зогсоосон. Мөн Чачиртын гүүр, Түлүүгийн даваа, Дондогийн булаг зэрэг зам дагуу газрууд болон Сайхаң, Могод сумын нутагт хяналт шалгалтын эргүүл, пост ажиллууллаа</p>	10	30	ХБХ БОАЖГ
3	<p>ховор нэн ховор ургамлын тархац нутаг, нөөцийн судалгаа хийх, удмын санг хамгаалах генийн сан байгуулах бүртгэл, мэдээлэл-хяналт шинжилгээний тогтолцоо бүрдүүлэх, ашиглалтыг зохицуулан төлөвлөх, сэргээн ургуулах тарималжуулах ажил зохион байгуулах</p>	<p>Аймгийн агнуур зохион байгуулалтын материалыг шинэчлэн хийлгэх саналыг БОАЖЯ-нд хүргүүлсэн боловч хөрөнгийн асуудал хойшлогдсон тул 2009, 2010 онд уг ажлыг хийх боломжгүй болсон.</p>	0	10	ХБХ БОАЖГ
	ДҮН		13	43	
ДОЛОО. ЭРХ ЗҮЙ, ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛЫН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО					
7.1 Эрх зүйн шинэтгэл /2007-2021 он/					
Стратегийн зорилт 1. Төрийн институцүүдийг чадавхжуулж, төрийн үйлчилгээг ил тод, хүртээмжтэй болгох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно:					
1	<p>төрийн үйлчилгээг хүртээмжтэй, ил тод болгох</p>	<p>Төрийн үйлчилгээг ил тод болгох, төрийн үйлчилгээг иргэдэд түргэн шуурхай хүргэх үүднээс Монгол Улсын Засгийн газраас баталсан Ил тод байдлыг хангах шалгуур үзүүлэлтийг тогтоож түүний хэрэгжилтийг тооцон ажиллаж байна. Аймгийн хэмжээнд 2009 оныг төрийн албан хаагчийн сахилга храйуцлагын жил болгон зарласантай холбогдуулж иргэдэд нээлттэй ил тод үйлчилэхээр бүх төр төсвийн байгууллагуудад Ил тод байдлыг илтгэх мэдээллийн самбар бий болгож ажиллаа</p>	25	100	ТЗУХ

3	<p>төрийн захиргааны байгууллагаас гаргах эрх зүйн актын төслийг төрөлөөлөл, төрийн захиргааны байгууллагаас гаргах эрх зүйн актын боловсруулалтыг шинжилгээ судалгааны үндэстэй, системтэй болгох</p>	<p>Төрийн захиргааны байгууллагаас гаргах эрх зүйн актын төслийг төрөлөөлөл, төрийн захиргааны байгууллагаас гаргах эрх зүйн актын боловсруулж хэлтсийн дарга нар болон удирдлагуудаас санал авах хуудсаар танилцуулж хэвшсэн. Төслийг иргэд болон сумын төлөөлөл, төрийн бус байгууллагуудаас санал авах ажлыг хэлэлцүүлэг болон уулзалт, ярилцлага, албан бичгээр санал авах ажлуудыг хийж байна. Тухайлбал аймгийн ИТХ-ын 2003 оны 10/05 дугаар тогтоолоор баталсан Согтууруулах ундаа худалдах түүгээр үйлчлэх тусгай зөвшөөрөл олгох журамд оруулах өөрчлөлтөд бизнес эрхлэгч болон орон нутгийн иргэд, удирдлага, хууль хяналтын байгууллагуудаас авч тусгалаа</p>	25	100	ХЗХ
---	--	--	----	-----	-----

ДҮН

25

10

Стратегийн зорилт 2. Хүний эрхийг баталгаатай хангана:

3	<p>хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах</p>	<p>Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Нэгдсэн үндэстний байгууллагын хүүхдийн сангаас эрхлэн гаргасан амьдралдаа алдаж гэмт хэрэг үйлдсэн хүүхдүүдийн хувь заяа, хүүхдийн гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөл, хүүхдэд хүлээлгэж буй эрүүгийн хариуцлагын талаар “Надад хүүхэд нас байгаагүй” баримтат кино, “Хүний эрх” зэрэг баримтат киног аймгийн Булган телевиз, МДСН телевизээр 2009 онд тус бүр 2 удаа гарган сурталчилсан. Мөн Монгол Улсад хүний эрхийг хангах үндэстний хөтөлбөрийн хорооноос эрхлэн гаргасан хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөний талаар бэлтгэсэн цуврал нэтрүүлэгийг “Булган” ТВ-ээр нэвтрүүлж байна.</p>	30	90	ХЗХ
4	<p>хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг тусгайлан хангах</p>	<p>Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эцэг эхийн холбоо “Хамтдаа хөгжицгөөе “ ХБХ-ийн бүлэг байгуулан ажиллаж ХТХ-ийн дэргэд ХБХ-ийн нийгэмшүүлэх өрөө гаргаж , ХБХ-ийг эцэг эхийн хамт хөгжлийн болон асаргаа сувилгааны сургалтыг зохион байгуулж байна. ХБХ-ийн асуудлаар нийгмийн ажилтанууд хүүхдүүд, ХБХ-тэй эцэг эхчүүдэд, сумдын иргэдэд давхардсан тоогоор 10 удаагийн сургалт зохион байгуулж нийт 600 хүн хамруулж 5 төрлийн гарын авлага суртчилгааны материал боловсруулан түгээх, орон нутгийн хэвлэл мэдээлэлийнхэнтэй хамтран ажиллаж, 4 удаа уулзалт, 5 өдөрлөг зохион байгуулсан дүнтэй байна.</p>	30	90	ХЗХ НХХ
5	<p>хүүхдийн эрхийг хангах эрх зүйн орчинг сайжруулах</p>	<p>бүрэн эрхийн хэрэгжилтийг тооцож нэгтгэн аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн хурлаар хуулийн хэрэгжилтийг хэлэлцүүлэн аймгийн Засаг даргын 2009 оны 381 тоот</p>	30	90	ХЗХ
ДҮН			30	90	

Стратегийн зорилт 4. Улс төрийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, ардчилалыг гүнзгийрүүлэн хөгжүүлнэ:

2	<p>иргэний нийгмийн байгууллагын үйл ажиллагааг тууштай дэмжиж, иргэний нийгэм, төрийн харилцан түншлэлийг</p>	<p>Төрийн захиргааны байгууллагуудын үйл ажиллагааг иргэд болон түмэнд нээлттэй, илт тод байдлыг хангах зорилгоор Аймгийн ИНБ-уудын зөвлөлийг байгуулан, тэдгээртэй хамтран ажиллах “Авлига түүнтэй холбоотой гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх</p>	10	90	ХЗХ
---	--	--	----	----	-----

3	хууль, шударга ёс, хүний эрхийг дээдлэн хүндэтгэх уур амьсгал бүрэлдүүлж, иргэний нийгмийг хөгжүүлэн бэхжүүлэх;	Аймгийн хүний эрхийг хангах салбар хорооны зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг аймгийн ИТХ-ийн тэргүүлэгчдийн 2009 оны 70 дугаар тогтоолоор батлуулан салбар хорооноос 2009 онд хийж гүйцэтгэх ажилаа төлөвлөн ажиллаж ирлээ. цаашид хүний эрхийг хангах чиглэлээр аймаг, сумын хэмжээнд салбар хороо байгуулах үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх чиглэлээр аймгийн Засаг даргын 01/506 тоот албан бичиг хүргүүлэн ажилласан. Сумдын хүний эрхийг хангах салбар хорооны нарийн бичгийн дарга нарт зориулсан хүний эрхтэй холбоотой хууль тогтоомжуудын эмхтгэл, гарын авлага боловсруулан хүргүүлсэн.	10	70	ХЗХ
	Эдийн засгийн шинж чанартай шийдвэр гаргах шатанд хувийн хэвшлийн оролцоог хангаж, хувийн хэвшлийг	аймгийн ИТХ, засаг даргын Тамгын газар, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах 3 талт гэрэ байгуулан ажиллаж байгаа бөгөөд энэ чиглэлээр хамтран ажиллаж тендерийн шалгарулалтад иргэний нийгмийн зөвлөлөөс төлөлөл	100	100	ТЗУХ ХЗХ
ДҮН			40	86.6	
7.2. Монгол Улсын төрийн байгуулал, төрийн удирдлагын хөгжил /2007-2021 он/					
Стратегийн зорилт 2. Төрийн удирдлагын шийдвэр гаргах үйл явцын ил тод байдал, түүнд иргэд оролцох боломжийг хангана:					
6	төрийн зарим чиг үүргийг хувийн хэвшил, болон төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх чиглэл баримтлах	аймгийн ИТХ, болон төрийн бус байгууллагад хамтран ажиллах 3 талт гэрэ байгуулж ажиллаж байгаа бөгөөд төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгүүлж ажиллаж байна. Тухайлбал өндөр настай эмэгтэйчүүдийн судалгааг эмэгтэйчүүдийн байгууллагаар иргэдийн сэтгэл хамнамжийн судалгааг ИНБ-ын зөвлөлөөр хийлгэж дүнг хэлэлцлээ. Иргэний нийгмийн байгууллагууд хэдийгээр судалгаа хийж байгаа боловч өөрсдийн үзэл бодлыг түлхүү тусгасан асуудал оруулж иргэдээс судалгаа авах нэг талыг баримтлах чиг хандлага гаргаж байна гэсэн дүгнэлтийг аймгийн ИТХ-аас өглөө.	15	70	ТЗУХ
Стратегийн зорилт 4. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийг эдийн засгийн чадамж, хүн амын нөөцөд тулгуурлан томсгоно:					
3	баг, хороог төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэдэг төрийн захиргааны хамгийн анхан шатны нэгжийнх нь хувьд бэхжүүлэх;	Улсын Засгийн газраас аталсан "Багийн хөгжлийг дэмжих" үндэсний хөтөлбөр боловсруулан гаргаж түүнийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр аймгийн дэд хөтөлбөр боловсруулан гаргаж хэрэгжилтийг жилд 2 удаа тайлагнан ажиллаж байна. аймгийн хэмжээний нийт байгийн Засаг дарга, багийн эмч нарын нэгдсэн сургалтыг хийж тэдэнд эрх зүй болон үйл ажиллагааг явуулахад хэрэгцээтэй мэдлэг мэдээллийг хэлтэс, агентлаг газрын дарга нар өглөө. мөн энэ үеэр багийн хөгжлийг дэмжих хөтөлбөрийг эрчимжүүлэх чиглэлээр багийн Засаг дарга нараас зөвлөмж гаргаж ажиллаа.	50	100	ТЗУХ
	нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллагыг нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх чадвартай болгон хөгжүүлэх.	хугацаа болоогүй хүлээгдэж байгаа			ТЗУХ
ДҮН			50	100	

7.3. Монгол Улсын төрийн захиргаа, төрийн албаны шинэтгэлийн бодлого /2007-2021 он/

Стратегийн зорилт 1. Төрийн албаны стратегийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлийн удирдлагын чадамжийг хөгжүүлнэ:

1	төрийн албаны ялангуяа ерөнхий менежерийн стратегийн төлөвлөлтийн чадамжийг бэхжүүлэх;	Ерөнхий менежерийн стратегийн төлөвлөлтийн чадамжийг нэмэгдүүлэх сургалтыг зохион байгуулж байгаа бөгөөд суралцагч байгууллагыг хөгжүүлэх манлайлал сургалтанд бүс бүсээр нь менежерүүдийг хамруулж сургаж айгаа болно. Мөн удирдлагын академид суралцагч байгууллагыг хөгжүүлэх ажлын байран дээр нь сургах арга хэмжээ авч ажиллаж байна	25	100	ТЗУХ
2	төрийн албаны гүйцэтгэлд үндэслэсэн удирдах чадавхийг бэхжүүлэх.	Төрийн албанаас гаргасан журмыг үндэслэн төрийн албыг гүйцэтгэлд үндэслэсэн удирдах чадавхыг нэмэгдүүлэх хүрээнд сургалт зохион байгуулж ажиллаж байгаа бөгөөд шинээр томилогдсон удирдах албан тушаалтнуудын сургалтыг манлайлал сургалттай хамтарч зохион байгуулж байна.	25	100	ТЗУХ
	ДҮН		25	100	

Стратегийн зорилт 2. Төрийн албаны бодлого, дүн шинжилгээний болон төрийн албан хаагчийн манлайллын чадамжийг шинэ түвшинд хүргэнэ:

2	төрийн албаны удирдах албан тушаалтаң ялангуяа ерөнхий менежерийг нээлттэй өрсөлдөөний зарчмаар сонгон шалгаруулах	Төрийн албаны удирдах албан тушаалд иргэдийг сонгондоо нээлттэй өрсөлдөөний зарчмаар сонгон шалгаруулж байгаа бөгөөд 2009 онд нийтдээ 18 ерөнхий менежерийн орон тоог нийтэд зарлан журмын дагуу авч ажилласан	25	100	ТЗУХ
---	--	--	----	-----	------

Стратегийн зорилт 3. Байгууллагын болон хүний нөөцийн хөгжлийг хангана:

1	дотоод шийдвэр нь ил тод, ажлын гүйцэтгэлд чиглэсэн суралцагч байгууллагыг хөгжүүлэх;	Ил тод байдлыг хангах чиглэлээр засгийн газраас баталсан шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаж ажиллаж байгаа бөгөөд энэ чиглэлээр Удирдлагын академаас багш урьж хичээл заалгаж ажиллаж байна	100	100	ТЗУХ
2	төрийн албан хаагч бүрт хүний нөөцийн удирдлагын ур чадварыг эзэмшүүлэх.	Төрийн албан хаагч бүрт хүний нөөцийн удирдлагын чадавхыг нэмэгдүүлэх чадварыг эзэмшүүлэх чиглэлээр сургалт хийхээр бэлтгэл хангаад 2010 оноос хийхээр бэлтгээд байна.	10	10	ТЗУХ
	ДҮН		55	55	

Стратегийн зорилт 5. Төрийн албаны оновчтой хэмжээг хангаж, төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ:

2	төрийн суурь үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн талаархи нийгмийн аудитын арга зүйг нэвтрүүлэх;	Төрийн суурь үйлчилгээ оюу эрүүл мэнд, халамж зэрэг үйлчилгээ төр засгийн үйлчилгээ иргэдэд хэрхэн хүрч байгаад нийгмийн аудит хийлгэхээр иргэний нийгмийн байгууллагад хандсан боловч аймагт ийм чиглэлийн үйл ажиллагаа явуулах мэргэжлийн байгууллага байхгүй байгаа бөгөөд нийгмийн аудитыг төр засгийн зүгээс хийлгэж урьдчилсан дүгнэлт гаргаад байна	10	30	ТЗУХ
3	төрийн жинхэнэ болон үйлчилгээний албан хаагчдыг намын гишүүнчлэлгүй болгож Төрийн албаны зөвлөлийн эрх хэмжээг нэмэгдүүлж, төрийн албыг тогтворжуулж төрийн албаны боловсон хүчний нөөцийг бүрдүүлдэг системийг бий болгож төрийн албыг чанаржуулах	Төрийн жинхэнэ албыг намын гишүүнчлэлгүй болгосон бөгөөд одоогоор аймагт намын гишүүнчлэлтэй ТЖАХ-ч байхгүй бөгөөд үйлчилгээний албан хаагч нарын хувьд намын гишүүнчлэлтэй байгаа болно	25	50	ТЗУХ

	ДҮН		17.5	40
7.4. Үндэсний аюулгүй байдлын бодлого /2007-2021 он/				
Стратегийн зорилт 2. Эдийн засгийн эрчимтэй хөгжил, улс төр, нийгмийн тогтвортой байдлыг хангах, байгаль орчныг хамгаалахад чиглэсэн үндэсний				
2	байгалийн гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, нэрвэгдэгсдэд туслалцаа үзүүлэх нэгдсэн тогтолцоо бий болгох	байгалийн гамшигт нэрвэгдэгсдэд туслалцааг тухай бүр өгдөг бөгөөд 2009 он аймагт болсон хүчтэй шурганы улмаас учирсан хохирлыг аймгийн ОБХ болон холбогдох бусад газар албад туслалцаа үзүүлэн ажилласан.	10	50 ОБХ
7.6. Батлан хамгаалах салбарын бодлого /2007-2021 он/				
Стратегийн зорилт 1. Орон нутгийн хамгаалалтад тулгуурласан батлан хамгаалах нэгдмэл тогтолцоог бүрдүүлэн бэхжүүлнэ:				
4	залуу үеийг эрүүлжүүлэх, өндөр боловсрол мэдлэг, чадвар олгох, зэвсэгт хүчний байнгын болон дайчилгааны нөөц бие бүрэлдэхүүний чанарыг сайжруулах нийт иргэдийн цэрэг, зэвсэгт хүчнээрээ бахархах сэтгэлгээг төлөвшүүлэх;	хууль тогтоомжийг сурталчилах ажлыг хийдг бөгөөд сум бүрт тамгын газрын даргаар дамжуулан батлан хамгаалах хууль тогтоомжийг сурталчилах цэрэг дайчилганы бэлтгэл нөөцийг хангуулах арга хэмжээ авдаг бөгөөд жил бүрийн эхэнд дайчилгааны бэлтгэл нөөцийн тооллого хийж сумдуудаар жилд 2 удаа явж цэрэг таталагын урьдчилсан үзлэг хийж ажиллаж байна. Нийт иргэдийг цэрэг зэвсэгт хүчнээрээ бахархах сэтгэгдэл төрүүлэх батлан хамгаалах хууль тогтоомжийг сурталчилах хүчний байгууллагуудын бэлэн байдлыг хангуулах үүднээс жил бүр "Марш тактик"-ийн тэмцээн зохион байгуулж хэвшээд байна.	25	100 ЦШ

Аймгийн хэмжээнд нийт 52 стратегийн зорилтыг хэрэгжүүлэхээр хяналтанд авч биелэлтийг тооцон ажиллаж байгаа бөгөөд өссөн дүнгээр 49,4 хувь тухайн

БУЛГАН АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР